

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra Politologie

**Komparace vztahu Čínské lidové republiky a Evropské unie k Latinské
Americe**

Bakalářská práce

Autor:	Veronika Vagnerová
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Myšička Ph. D.

Hradec Králové, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Chrudim, 27. 6. 2016

Veronika Vagnerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Stanislavu Myšíčkovi, Ph. D. za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a při vedení této práce.

Anotace

Bakalářská práce se bude zabývat vztahem mezi Čínskou lidovou republikou a Latinskou Amerikou a vztahem Evropské unie k Latinské Americe. Práce se bude věnovat především Brazílii a Venezuele. Dříve byla oblast Latinské Ameriky výhradně zájmem Spojených států Amerických, je tomu i doposud, ale s měnícími se světovými poměry a globalizací se tento jev mění. Ve zkoumaném státě Brazílii je tomu již jinak, Čínská lidová republika předčila Spojené státy s obchodem v této zemi. Evropská unie je po Spojených státech druhým největším investorem v Latinské Americe. Strategické partnerství započala s Latinskou Amerikou již v roce 1999, a tento vztah se nadále prohlubuje. Partnerství přímo s Brazílií uzavřela Evropská unie v roce 2007. Cílem této práce bude porovnat vyvíjející se vztah mezi Čínskou lidovou republikou a Latinskou Amerikou a vztah Evropské unie s Latinskou Amerikou. Práce bude brána jak z hlediska politického, tak i z hlediska ekonomického. Bude využit empiricko-analytický teoretický přístup a bude využita metoda komparace.

Klíčová slova: Federativní republika Brazílie, Bolívarovská republika Venezuela, Evropská unie, Čínská lidová republika, Latinská Amerika

Annotation

VAGNEROVÁ, VERONIKA. *The Comparison of the Relationship of the People's Republic of China and the European Union to Latin America*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, 50 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the relationship between the People's Republic of China and Latin America and the relationship between the European Union and Latin America. The thesis will deal with two states of Latin America, the Federative Republic of Brazil and the Bolivarian Republic of Venezuela. Formerly Latin America was especially the interest of the United States of America. This situation is still now but with the globalization this phenomenon is changing. In Brazil it is different. The People's Republic of China has surpassed The United States of America in business with Brazil. The European Union has become the second biggest investor in Latin America after The United States of America. EU began the strategic partnership with Latin America in 1999 and this relationship is still stronger and stronger. The relationship between EU and Brazil was signed in 2007. The aim of this thesis will be the comparing of the evolving relationship between the People's Republic of China and Latin America and the relationship between the European Union and Latin America. This thesis will look at the matter from the political and economic aspect too. The empirical-analytic theoretical approach will be used and also the method of the comparison.

Keywords: The Federative Republic of Brasil, The Bolivarian Republic of Venezuela, The European union, The People's Republic of China, Latin America

Obsah

Úvod.....	7
1. Latinská Amerika.....	11
1.1. Federativní republika Brazílie	12
1.2. Bolívarovská republika Venezuela	14
2. Vývoj vztahu EU a LA.....	17
2.1. Vztahy mezi EU a Federativní republikou Brazílií	19
2.2. Vztahy mezi EU a Bolívarovskou republikou Venezuela.....	22
3. Vývoj vztahů mezi ČLR a LA	25
3.1. Vztahy mezi ČLR a Federativní republikou Brazílie.....	28
3.2. Vztahy mezi ČLR a Bolívarovskou republikou Venezuela	31
4. Srovnávací analýza daných vztahů.....	35
4.1. Komparace vztahu s regionem z historického hlediska	35
4.2. Komparace vztahu s vybranými zeměmi z historického hlediska	36
4.3. Dopad spolupráce na vybrané státy a perspektiva těchto vztahů	38
4.4. Změna pohledu vybraných států na působení ČLR v oblasti.....	41
Závěr	43
Prameny a literatura	47

Úvod

Tématem této práce je komparace vztahů Čínské lidové republiky a Evropské unie k vybraným zemím Latinské Ameriky.

Dříve byla oblast Latinské Ameriky výhradně zájmem Spojených států Amerických, ale s pátou vlnou globalizace, která se datovala od konce druhé světové války, a poté s koncem studené války, se tento jev mění a o tuto oblast se začínají více zajímat i další státy než jen USA. Latinskoamerické státy se staly rozvíjejícími se světovými aktéry, kteří spolupracují jak s Evropskou unií, tak s Čínskou lidovou republikou. Tato spolupráce je ovšem rozdílná, jak z hlediska států Latinské Ameriky, tak i co se týče přístupu EU a ČLR, kdy oba tyto aktéři mají jiný historický základ a jiné hodnoty, cíle a plány. Oba aktéři se podílejí na rozvojové pomoci Latinské Ameriky, ale také s ní spolupracují ve sféře obchodu.

V práci se budu věnovat dvěma státům Latinské Ameriky. Prvním z nich je Federativní republika Brazílie, která je největším státem Latinské Ameriky a patří mezi desítku států s největší ekonomikou světa. Má rozsáhlé zásoby nerostných surovin a její zemědělská produkce patří k jedněm z největších na světě. Tato země byla pro komparaci vybrána, protože se jedná o nejsilnější stát tohoto regionu s velkým nerostným bohatstvím a rozvinutým zemědělstvím. S EU ji pojí historické vazby z koloniálního období, jedná se o druhého nejdůležitějšího zahraničního investora a poskytovatele zahraniční pomoci v Brazílii. ČLR je zase největším obchodním partnerem Brazílie, spolupracují spolu i v dalších mezinárodních uskupeních jako je například Světová obchodní organizace a obě země jsou členy uskupení BRICS¹. ČLR je pro Brazílii důležitá k financování průmyslových a výrobních investic.

Druhou vybranou zemí je Bolívarovská republika Venezuela, která se řadí mezi zemědělsko-průmyslové státy. Jejím nejvýznamnějším odvětvím je těžba zemního plynu a těžba ropy, jejíž zásoby jsou největší na světě a představuje většinu v exportu. Venezuela byla ke komparaci vybrána z důvodů jejího rozdílného vývoje (oproti Brazílii), který vedl k socialismu 21. století. Dále také kvůli jejím největším zásobám ropy na světě a s tím spojené hrozby ropného prokletí.

¹ Uskupení pěti rozvíjejících se národních ekonomik a to Brazílie, Číny, Indie, Jižní Afriky a Ruska.

Vztahy mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou započaly od roku 1984 skupinou ze San José a roku 1986 skupinou z Ria. Diplomatické vztahy mezi Evropskou unií a Brazílií začaly již od roku 1960. V roce 1999 se konal první společný summit latinskoamerických států a Evropské unie v Riu de Janeiro. Brazílie je pro Evropskou unií nejdůležitější partner z Latinské Ameriky v oblasti ekonomiky. Dále se také každý rok koná summit EU a Brazílie. K upevnění těchto vzájemných vztahů došlo v roce 2007 vznikem strategického partnerství. V případě Venezuely se Evropská unie angažovala v podpoře modernizace, decentralizace státu a hospodářského růstu. I přesto, že Venezuela již není způsobilá pro bilaterální rozvojovou pomoc, tak je stále zahrnuta k účasti v regionálních a dalších programech EU, což potvrzuje dokument Evropské komise „Country Strategy Paper“ z roku 2007.

Čínská lidová republika je světový aktér s rychle se rozrůstajícím hospodářstvím, které potřebuje odbytiště pro své produkty a naopak má vysokou poptávku po přírodních zdrojích. Je ekonomickým partnerem Latinské Ameriky, vyváží do tohoto regionu své produkty a zároveň představuje odbytiště pro latinskoamerické suroviny, jako například ropu, zemní plyn a ze sektoru zemědělství například sóju. Ekonomická přítomnost Čínské lidové republiky v Latinské Americe se významně zvýšila v posledním desetiletí. Pro zvýšení ekonomického růstu a humanitární pomoci tohoto regionu byla ČLR viděna jako alternativa ke Spojeným státům a Evropské unii a také byla viděna jako příležitost, jak se zbavit závislosti na Spojených státech pro její export. Spolupráci mezi ČLR a Brazílií pomohlo vytvoření uskupení BRICS. ČLR dále spolupracuje s uskupením CELAC². V lednu 2015 proběhlo v Pekingu vzájemné fórum, kde se jednalo o dlouhodobé kolektivní spolupráci a bylo podepsáno mnoho dohod. ČLR se rovněž stala velkým poskytovatelem půjček pro latinskoamerický region. Mezi největší příjemce těchto půjček patří Venezuela a Brazílie.

Cílem mé práce je představit a porovnat rozdílnost politických aspektů ekonomické spolupráce Evropské unie a Čínské lidové republiky vůči vybraným zemím Latinské Ameriky. Práce se bude zabývat politickými aspekty ekonomické spolupráce v rozvojové oblasti. V mé práci se budu také věnovat tomu, jak se

² Jedná se o Společenství latinskoamerických a karibských států.

změnil pohled na ČLR ze strany vybraných latinskoamerických států od počátku spolupráce do současnosti. Vybranými zeměmi Latinské Ameriky jsou Federativní republika Brazílie a Bolívarovská republika Venezuela. Hlavní výzkumná otázka je jaké jsou rozdílné politické aspekty ekonomické spolupráce EU a ČLR v Bolívarovské republice Venezuely a Federativní republice Brazílie. Doplňující výzkumná otázka je, jak se změnil pohled na ČLR ze strany těchto vybraných latinskoamerických států od počátku spolupráce do současnosti. V této analýze se budu věnovat převážně dvěma sektorům a to odvětvím nerostných surovin a zemědělstvím. Obě tyto odvětví představují převážnou část exportu do EU a ČLR.

Struktura této práce bude následující. První, druhá i třetí kapitola jsou rozděleny na tři části.

První kapitola se bude zabývat regionem Latinské Ameriky. Považuji za důležité představit tento region a blíže specifikovat vybrané země i z historického hlediska. Zaměřím se na jejich ekonomický rozvoj. Dále představím jejich nerostné bohatství a zemědělství. Tato dvě odvětví budou také využita při komparaci přístupu ČLR a Evropské unie. V druhé a třetí kapitole bude popsán historický počátek vzájemných vztahů, jejich vývoj a za jakým účelem a k jakému cíli tyto vztahy směřují. Druhá kapitola se bude v první části věnovat vztahu EU a Federativní republiky Brazílie a v druhé části vztahu EU a Bolívarovské republiky Venezuely. Třetí kapitola se bude zaměřovat na vztah ČLR a vybraných zemí. Tato kapitola se bude věnovat také rozvojové pomoci tomuto regionu. Následovat bude samostatná srovnávací analýza těchto vztahů. Včetně toho, jaký dopad má tato spolupráce na dané státy a jaká je perspektiva těchto vzájemných vztahů. Závěrem bude zhodnoceno jaký rozdílný přístup má ČLR a EU z hlediska politických aspektů ekonomické spolupráce. Dále bude uvedeno, jak se změnil pohled na působení ČLR v regionu ze strany Brazílie a Venezuely.

Z hlediska metodologie bude pro kapitoly, kde se budu věnovat vzájemným vztahům, použita teorie realismu. Pro kapitoly, kde se budu zabývat rozdílem přístupu ČLR a EU k ekonomické spolupráci v rozvojové oblasti bude použita komparativní případová metoda. Tato metoda bude aplikována na míru investic ČLR a EU do infrastruktury.

Na tuto problematiku aplikuji teorii realismu. Mezi znaky realismu patří to, že aktéři usilují o maximální naplnění svých cílů a mají snahu redukovat moc z materiální stránky, kdy ekonomická moc obvykle znamená vojenskou sílu. K dalším znakům patří, že nejvýznamnější aktéři v mezinárodních vztazích jsou státy a další aktéři jako například mezinárodní organizace jsou většinou nástroji státu nebo jsou bezvýznamné v hlavních otázkách v mezinárodních vztazích. (Drulák 2003: 54-55) Mezi představitele patřil například Kenneth Waltz a John Mearsheimer. Základní myšlenky realismu jsou, že stát je nejvýznamnějším aktérem v mezinárodních vztazích, dále je stát jednotný a suverénní. Hlavním rysem mezinárodního systému je to, že je složen ze suverénních států a neexistuje žádná centrální autorita a mezinárodní systém je tedy anarchický. Státy se tedy snaží zajistit si svou bezpečnost, jejich cílem je přežití a svou bezpečnost se snaží udržet zvyšováním své moci, jsou to tedy racionální aktéři, kteří se snaží maximalizovat své zisky a zájmy. (Pšeja 2005: 24-42) Teorie v této práci je, zda lze na rozvojovou pomoc nahlížet pouze z humánního hlediska nebo z dalších mocenských zájmu Evropské unie a Čínské lidové republiky v oblasti Latinské Ameriky.

Zpracování tohoto tématu proběhlo z tištěných a elektronických zdrojů. V českém prostředí toto téma není příliš zpracované, a proto byly využity převážně anglicky psané zahraniční zdroje. Mezi české autory, kteří se zabývají regionem Latinské Ameriky, patří Jan Klíma, z jehož děl jsem čerpala převážně v první kapitole. Ze zahraničních autorů se tématu o působení Čínské lidové republiky v Latinské Americe věnuje například Kevin P. Gallagher nebo Ellis R. Evan. Ve vztahu Evropská unie a Latinská Amerika byly nejvíce využity oficiální dokumenty Evropské unie týkající se strategických partnerství a to například Country Strategy Paper vydaný Evropskou komisí v roce 2007, a společná prohlášení ze Summitů, například prohlášení ze summitu mezi Evropskou unií a Brazílií z roku 2011. Ale jelikož je to aktuální téma, tak nevyužívanějším zdrojem jsou odborné články z českých a světových magazínů, East Asia a China Today.

1. Latinská Amerika

Tato kapitola se bude zabývat představením Brazílie a Venezuely. Bude se jednat o jejich vývoj z ekonomického a politického hlediska. V první části je obecně představen region Latinské Ameriky a dále vývoj vybraných států.

Latinská Amerika je region, který zahrnuje dvacet států a šest závislých území. V těchto státech se mluví francouzsky, španělsky a portugalsky. V řadě států této oblasti si původní obyvatelstvo muselo vynutit rovnoprávnost ve společenském, politickém a ekonomickém životě. Je to různorodý region, který se liší skupinami obyvatelstva nebo stupněm ekonomického rozvoje v jednotlivých státech. Od 90. let 20. století došlo v tomto regionu k tržně orientovaným reformám, ekonomickému růstu a oživení regionální ekonomické integrace. V současné době závisí hospodářský vývoj latinskoamerických zemí převážně na vnějších podmínkách a situaci světové ekonomiky, příliv zahraničního kapitálu patří mezi nejdůležitější součást hospodářského vývoje. (Nálevka 2001: 3-5)

Ohledně exportu se latinskoamerické země snaží spolupracovat převážně s členy integračních uskupení. Tato uskupení jsou ekonomického nebo politického charakteru. Myšlenka regionální integrace začala být pro tento region opět důležitá mezi 60. až 80. lety 20. století, kdy byly zapotřebí radikální ekonomické reformy pro zlepšení národních ekonomik. Vzniklo několik integračních uskupení, například Konvence o odstranění dovozních a vývozních omezení, Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik a Latinskoamerické integrační uskupení. Mezi nejúspěšnější patřila organizace Andské společenství národů a uskupení MERCOSUR. (Cihelková et al. 2002: 224-227)

1.1. Federativní republika Brazílie

Brazílie je největší a nejlidnatější stát regionu Latinské Ameriky. Dále je to pátý největší stát na světě. Je to země bohatá na zemědělskou produkci a nerostné bohatství. Její zemědělská produkce patří k největším na světě. V zemědělství se Brazílie zaměřuje převážně na kávu, sóju a dobytek. U nerostných surovin se jedná převážně o železnou rudu, zemní plyn a ropu. (Central Intelligence Agency 2016)

Vývoj Brazílie do dnešní doby byl různorodý. V 50. letech 20. století v zemi působil Getúlia Vargase s jeho autoritativním režimem. (Klíma 1998: 317-324) Poté se do čela Brazílie dostal Geraís Juscelino Kubitschek de Oliveira, který usiloval o rozvoj země, tato myšlenka měla být ztělesněním směřování země na západ. (Klíma 2015: 408)

Pomocí rozvoje průmyslu a přílivu zahraničních investic se Brazílie stala v 60. letech 20. století vedoucí zemí Latinské Ameriky. Opět ale došlo, kvůli rychlému růstu ekonomiky k inflaci, zvýšení zahraničního dluhu a zvýšení státního deficitu. Následující prezident João Goulart obnovil vztahy se Sovětským svazem (do 60. let byly prosazovány protikomunistické zákony a vztahy se Sovětským svazem byly přerušeny) a navázal styky s Kubou. Dále vedl nacionalizační politiku při které omezil vývoz zisku ze země. Tuto nacionalizační politiku doprovázely stávkové akce, při kterých obyvatelstvo požadovalo větší reformy. Prezident João Goulart následně nastolil socialistický kurz, který byl ovšem pro pravicovou Brazílii nepřijatelný. Roku 1964 došlo k vojenskému převratu a byl nastolen vojenský režim, který trval do roku 1985. Během vojenské vlády docházelo k mučení, nelidskému zacházení i vraždám odpůrců režimu. Prudce se zvýšila chudoba a nezaměstnanost a byly zakázány politické strany. Vojenská vláda to ovšem ospravedlňovala rostoucí ekonomikou. (Klíma 2015: 409-410) K uvolňování režimu došlo v 80. letech 20. století, což započaly nepokoje na univerzitách. Vojenský režim začal jednat s vůdci opozice, obnovil občanské svobody a také obnovil ústavní režim. První relativně svobodné volby se konaly v roce 1982 a k přímým prezidentským volbám došlo v roce 1985, čímž byl fakticky ukončen vojenský režim. (Klíma 2015: 4011)

Novým prezidentem se stal José Sarney, který ukončení vojenského režimu potvrdil novou ústavou s prezidentským systémem. Po ukončení vojenského režimu a zahájení demokratického období Brazílie ovšem vzešly staronové problémy, mezi které patří ochrana Amazonie a domorodého obyvatelstva. Dále docházelo k násilným střetům mezi indiány a farmáři a celkovému růstu násilí ve společnosti a také vyvstaly problém s pašováním drog. Z ekonomického hlediska byla do roku 1994 v zemi velmi vysoká inflace, což se od roku 1994 podařilo zmírnit Fernandu Henrique Cardosovi, který představil plán Real, který zavedl novou měnu. Došlo k poklesu inflace a pokles ochranných cel přilákal zahraniční investory. (Klíma 2015: 475) V mezinárodním prostředí vzrostl vliv Brazílie vytvořením integračního uskupení států Jižní Ameriky MERCOSUR v roce 1991. (Beneš 2006: 7-8)

Na druhou stranu plán Real vyvolal další nepokoje sociálního rázu a prohloubil sociální propast mezi chudými a bohatými. Následující prezident Luiz Inácio da Silva, který byl kandidátem levicové Strany pracujících. (BBC 2002) Jako prezident působil od roku 2002-2010, zahájil sociální programy na podporu chudým a zvýšil tím zaměstnanost. Jeho programy na podporu ekonomiky zařadily a došlo k růstu HDP. V roce 2007 Brazílie podepsala dohodu o strategickém partnerství s EU. O rok později přijala politiku Jih-Jih, která oslabovala závislost na mocnostech a zaměřila se také na rozvojové země a působila v G20. (Klíma 2015: 476-479) Díky úspěchu Luize Inácia de Silvy, zvítězila v roce 2010 v prezidentských volbách jeho spolupracovnice Dilma Vana Roussefová, která se zaměřila na zločinnost a životní prostředí.³ (The Guardian 2010)

Úspěšný vývoj Brazílie byl stvrzen také členství ve skupině států BRICS, což je skupina perspektivních mocností 21. století. (Klíma 2015: 476-479) Pro latinskoamerické země a většinu mezinárodních partnerů je Brazílie přirozený vůdce regionu a to z hlediska politické stability a ekonomického růstu. Dále je ekonomickým jádrem regionu, na jejím trhu jsou závislé okolní státy. V některých otázkách se ovšem liší názor Spojených států amerických a Brazílie, je tomu tak například v oblasti Volného obchodu Ameriky (FTAA), kde je rozdílný pohled na několik států. Proto má Brazílie sklony k vytváření další autonomní politiky jakým

³ Dilma Vana Roussefová byla v květnu 2016 suspendována senátem, zastupujícím prezidentem se stal viceprezident Michal Téměř. (CNN 2016)

je MERCOSUR, který využívá jako nástroj pro politickou a ekonomickou alianci, aby mohl čelit ostatním světovým uskupením, jakými jsou například tedy Spojené státy Americké, Americká zóna volného obchodu, Světová obchodní organizace nebo Evropská unie (Klom 2003: 352-368)

1.2. Bolívarovská republika Venezuela

Druhým vybraným státem je Venezuela. Jedná se o federativní republiku s 28 milióny obyvatel. Z geografického hlediska je jedním ze sousedících států Brazílie, ale jedná se ovšem o zcela rozdílný stát. Venezuela je stát, který má největší zásoby ropy a na tomto odvětví je velmi závislá, představuje většinu příjmů z exportu Venezuely. Je to tedy země, jejíž vývoj je doprovázen cestou tzv. ropného prokletí⁴. Stejně jako Brazílie je to člen organizace MERCOSUR a dále OPEC⁵. (Central Intelligence Agency 2016)

V historickém kontextu převažovaly ve Venezuele nedemokratické vlády od vojenské junty po diktaturu a od 50. let 20. století její cesta vede od kapitalistické ekonomiky k socialistickému experimentu. První demokratické volby byly ve Venezuele již roku 1947, toto období ale nemělo dlouhého trvání a v roce 1948 byl demokratický prezident svržen vojenským pučem. Vojenská junta také netrvala dlouho, protože do čela Venezuely byl dosazen civilní prezident, který ovšem tvrdě zasahoval proti opozici a jeho odpůrcům. Zároveň ale podporoval investice ze Spojených států Amerických. Došlo k rozvoji infrastruktury a tím se snažil přesvědčit obyvatelstvo o kvalitě této politiky. Vojenskou juntou postupně nahradil režim diktatury, když se do čela země dostal Marcos Pérez Jiménez, který zahájil cenzuru a silně investoval do armády. Také spolupracoval se Spojenými státy Americkými, kterým pařila většina zahraničních investic, jednalo se převážně o ropné společnosti. Po této diktatuře, když Marcos Pérez Jiménez uprchl, jeho následovník vyhlásil amnestii a povolil činnost politických stran. (Klíma 2015: 391-393) V tomto roce ale došlo k vyhlášení paktu z Punto Fijo, kterým tři politické strany⁶ položily základy pro Venezuelskou demokracii do roku 1998, jednalo se o

⁴ Stát je závislý na svém nerostném bohatství, které je ovlivňováno výkyvem cen.

⁵ Organizace zemí vyvážejících ropu.

⁶ Tyto tři politické strany byly AD, COPEI a Unión Republicana Democrática.

to, že se tyto pravicové strany dohodly na rotačním principu trvalého vládnutí a tím vyřadily z politické soutěže levici. (Nichols et al. 2010: 24)

Dále Venezuela od 80. let 20. století zdánlivě prosperovala především kvůli svému ropnému bohatství, které pro ni bylo spíše prokletí. Její prosperita se řídila a stále řídí poptávkou po její ropě. V 80. letech, během vlády Carlose Andrése Péreze, bylo pro Venezuelu prospěšné, když Arabové omezili prodej ropy a poté také válka Iráku s Íránem, která zvedla světové ceny ropy, což se jevílo pro Venezuelu jako přínosné. Výnosy z ropy ale nebyly produktivně investovány a její státní dluh se zvyšoval. (Klíma 2015: 390-393) Venezuela musela požádat o úvěr u Mezinárodního měnového fondu, který nařídil určitá pravidla, kterými se musela řídit. Jednalo se například o krácení sociálních výdajů a zvýšení cen benzínu. To ovšem vyvolalo nepokoje, které skončily až po prvních přímých volbách guvernérů a starostů v roce 1989 a také až když se zvýšila poptávka po venezuelské ropě po válce v zálivu v roce 1991, která zvýšila ceny ropy trojnásobně. (Klíma 2015: 454-455) Od roku 1992 došlo ke snaze o dva vojenské převraty, druhý byl již podporován levicovými aktivisty. Oba převraty ale byly neúspěšné a stávající prezident Carlos Andrés Pérez byl odvolán až nejvyšším soudem z důvodů korupce. Mezi lety 1994-1999 byl prezidentem Rafael Caldera, který byl prezidentem pravicovým. V nových volbách v roce 1999 již kandidoval Hugo Rafael Chávez Frías za koalici několika socialistických stran, včetně Komunistické strany. (Klíma 2015: 455)

Hugo Chávez byl prezidentem ve Venezuele od roku 1999 do roku 2013. Před tím než se stal prezidentem Venezuely, působil v revolučním hnutí Movimiento Bolivariano Revolucionario 200, jehož byl zakladatel. V roce 1992 se účastnil pokusu o vojenský puč proti prezidentu Pérezovi. Tento puč byl sice neúspěšný a Hugo Chávez se dostal do vězení, ale vyvolal sympatie u nižší třídy obyvatelstva. V prezidentských volbách v roce 1998 vedl kampaň proti chudobě a korupci a tím opět oslovil nižší a střední vrstvu obyvatel a volby vyhrál. (BBC 2016) Po nastoupení do prezidentského úřadu, Hugo Chávez, zahájil tzv. Bolívarovskou revoluci, kterou odkazoval na „Osvoboditele“ Simóna Bolívara. (Klíma 2015: 456) Tuto „revoluci“ stvrdil také změnou názvu Venezuely na Bolívarovská republika Venezuela. Bolívarovská revoluce je proces, který měl vést k socialismu 21. století, jehož hlavní principy představil Hugo Chávez v roce 2005.

Nevychází z marxismu, ale z bolívarovských tradic, je tedy přizpůsoben latinskoamerické mentalitě. Socialismus 21. století se snaží poučit a vyvarovat chyb ze socialismu 20. století. Hodnoty tohoto nového modelu socialismu jsou vloženy do bolívarovské ústavy. Zdůrazňuje se zde, že je důležitý celkový lidský rozvoj, každý má právo na svobodný rozvoj jeho vlastní osobnosti. Dále, že je důležitý rozvoj tvůrčího potenciálu každého člověka v demokratické společnosti. Z ekonomického hlediska se jedná o „Co-Management“ společného řízení, na kterém se podílí kapitál i pracovní síly. (Venezuela Analysis 2016)

V roce 2012 byl Hugo Chávez opět zvolen do prezidentského úřadu, ale z důvodů nemoci nedošlo už k oficiální inauguraci a 5. března 2013 zemřel na následky rakoviny. Chávez jako svého nástupce zvolil Nicoláse Maduru, který se stal prozatímním prezidentem. (Klíma 2015: 457) Následně Nicolás Maduro vzešel jako vítěz prezidentských voleb uskutečněných v dubnu 2013. V těchto volbách se rozhodovalo, jakým směrem se bude Venezuela vyvíjet, zda se vrátí do minulosti před Hugem Chávezem, nebo zda se bude ubírat směrem, který Chávez propagoval. Po volbách, Nicolás Maduro, prohlásil, že bude pokračovat v Chávezově revoluci a vyhlásil novou éru „Bolívarovské revoluce“.⁷ V době, kdy Maduro nastoupil do úřadu, se Venezuela potýkala s celou řadou problémů způsobených ekonomickou a sociální krizí, například vysoká inflace, nedostatek potravin a vysoká kriminalita. (The Guardian 2013)

Krise, která byla převážně způsobena klesající cenou ropy, se nijak nezlepšila a v roce 2015 ČLR investovala ve Venezuele přes 20 miliard dolarů za účelem překonání této ekonomické krize. (The Washington Post 2015) V květnu 2016 vyhlásil Nicolás Maduro výjimečný stav k tomu, aby zabránil mezinárodním a národním hrozbám, které by mohly vést k rozpadu země. Tento výjimečný stav následoval po týdnech nepokojů vyvolaných kvůli stoupající inflaci a nedostatku potravin. Nicolás Maduro se musí vypořádat se stoupající inflací, krachem venezuelské ekonomiky, nedostatkem potravin a elektrické energie. Nicolás Maduro nyní čelí snahám o uskutečnění referenda k jeho odvolání. (The Guardian 2016)

⁷ V pokračování socialistického projektu Huga Cháveza a budování nové formy socialismu pro současnou dobu.

2. Vývoj vztahu EU a LA

Tato kapitola je rozdělena do tří částí. První část se zabývá přiblížením Evropské unie a vývojem vztahu mezi EU a latinskoamerickým regionem od 70. let 20. století. Druhá část je věnována vztahu EU a Brazílii a třetí část vztahu mezi EU a Venezuelou.

Evropská unie je uskupení 28 členských států, které spolupracují na politické a hospodářské úrovni. Představuje půl miliardy obyvatel Země, a tím se řadí k třetímu největšímu uskupení lidí na světě. Evropská unie byla založena v roce 1993 v návaznosti na organizaci Evropské hospodářské společenství, které bylo založeno s cílem jednotného trhu. Se vznikem Evropské unie se spolupráce členských zemí rozšířila do mnoha dalších oblastí a mezi jednu z nich patří i rozvojová pomoc. Mezi hlavní cíle unie patří dodržování lidských práv na celém světě a dále také svoboda a demokracie. (europa.eu 2016)

Zájem Evropského hospodářského společenství o region Latinské Ameriky nebyl do 70. let 20. století příliš velký. Mezi hlavní důvody patřila špatná politická situace v regionu, která byla způsobena přítomností vojenských vlád a v regionu chyběla regionální integrace. (Nálevka 2001: 3-5)

Vztahy Evropské unie a Latinské Ameriky mají své historické souvislosti s dědictvím evropských přistěhovalců v Latinské Americe již od 16. století. Snižování pozice evropských států v Latinské Americe bylo ovlivněno první světovou válkou, hospodářskou krizí v 30. letech 20. století a druhou světovou válkou a následnou špatnou hospodářskou situací Německa a Velké Británie. Během studené války se zase Spojené státy Americké snažily zabránit expanzi komunismu do Latinské Ameriky. (Cihelková 2001: 14-17) I přesto, že vzájemné vztahy byly ovlivněny situací v Evropě, tak již od 50. let 20. století fungovaly toky zboží a investic z Evropy do Latinské Ameriky. Evropané věnovali pozornost převážně největším ekonomikám, mezi které již patřila také Brazílie. Se vznikem Evropského hospodářského společenství v 60. letech 20. století došlo k rozšíření spolupráce ve sféře obchodu, ale s výhradami k nedemokratickým autoritativním režimům v regionu. V 70. letech 20. století byl mezi Evropským hospodářským společenstvím a Latinskou Amerikou „mechanismus pro dialog“ a od té doby se

každoročně konaly schůzky společenství s latinskoamerickými velvyslanci. (Nálevka 2001: 4-5)

Celkový vývoj vztahu Evropské unie a Latinské Ameriky lze rozdělit dle smluv první, druhé a třetí generace. Smlouvy první generace byly uzavřeny v roce 1974 na prvním meziparlamentním setkání, kterého se účastnila Brazílie, Uruguay a Mexiko. V rámci těchto smluv byly vynaloženy Evropským hospodářským společenstvím první peníze na finanční a technickou spolupráci se zeměmi regionu. V 80. letech 20. století byl vyvíjen tlak na rozšíření spolupráce EHS s regionem, což vyústilo ve smlouvy druhé generace, které upřesňovaly obchodní a hospodářskou spolupráci. Změna politiky EHS s regionem přišla s přijetím Španělska a Portugalska do Evropského společenství v roce 1986. (Nálevka 2001: 4-5) Vliv na tuto změnu politiky přispělo také to, že v této době se začala ve většině zemí Latinské Ameriky prosazovat demokracie, zlepšovat politická stabilita a také se zlepšila jejich pozice ve světovém obchodu. Došlo k těsnějším politickým a ekonomickým vazbám. Po přijetí Maastrichské smlouvy⁸, která vstoupila v platnost v roce 1993, se Evropské společenství⁹ začalo zabývat také otázkou bezpečnosti, demokracie, lidských práv a integrace v regionu. Regionální integrace byla vnímána jako prostředek k prosazování základních cílů Evropské unie, která považuje regionální integraci jako jeden z pilířů v uspořádání světa a také jako prostředek globálního řízení. Evropská unie prosazuje vlastní model regionální integrace jako úspěšné cesty k organizaci světa. (Maihhold 2007: 1-13)

Dále se spolupráce rozšířila i na další úrovně jako jsou města, firmy nebo univerzity. Smlouvy třetí generace již obsahovaly také ustanovení týkající se ochrany lidských práv a demokratické principy. Důvodů pro zahájení užší spolupráce s Latinskou Amerikou bylo několik. V regionu došlo k mírovému řešení radikálních konfliktů, proběhla demokratizace zvolené exekutivy a byly liberalizovány ekonomické systémy. Tím došlo k ekonomickému růstu a návratu zahraničních investorů. Na tyto pozitivní změny zareagovala Evropská unie prohlášením o nutnosti zesílení vztahů s Latinskou Amerikou. Byl vydán dokument „EU a Latinská Amerika: současná situace a výhledy užšího partnerství 1996-

⁸ Maastrichská smlouva je smlouva o vzniku Evropské unie.

⁹ EHS bylo transformováno a byl změněn název na Evropské společenství, které fungovalo v této podobě v letech 1992-2009, do nabytí účinnosti Lisabonské smlouvy.

2000“ . Mezi hlavní rozvojovou politikou Evropské unie v regionu patřila rozvojová pomoc, obchodní, ekonomická a politická spolupráce. Uskupení MERCOSUR se v té době stalo jedním z nejdynamičtějších trhů pro vývoz Evropské unie. (Cihelková 2001: 14-17)

Evropská unie se stala pro země Latinské Ameriky po Spojených státech Amerických druhým nejdůležitějším zahraničním investorem a poskytovatelem zahraniční pomoci a také druhým největším komerčním partnerem. Zahraniční obchod s regionem se v letech 1999-2005 zdvojnásobil. Evropská unie se pro prohloubení spolupráce s regionem angažuje také například ve zkvalitňování volebních systémů a upevňování moci soudnictví. Naopak chce co nejvíce zamezit korupci a snaží se o politickou stabilitu, která by neohrožovala demokratický systém. Angažuje se také v boji proti extrémní chudobě a snižování sociálních rozdílů. (Jungbauer 2006: 15-17) Celkově mezi základní priority Evropského společenství patří, že politika společenství bude v oblasti spolupráce podporovat udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí. Dále, že se bude angažovat v hladkém a postupném začlenění těchto zemí do světové ekonomiky a v boji proti chudobě, v upevňování demokracie a právního státu, dále se také bude zasazovat v dodržování lidských práv a základních svobod. (Maihold 2007: 1-13)

2.1. Vztahy mezi EU a Federativní republikou Brazílií

Evropské společenství udržuje stabilní diplomatické vztahy s Brazílií od roku 1960. První brazilská diplomatická mise v Bruselu byla zřízena v roce 1961. V roce 1965 následovala dohoda o spolupráci Evropského hospodářského společenství pro atomovou energii (EUROATOM) a Brazílie o mírovém využívání jaderné energie. V dalších letech vznikla řada dohod, které ovšem neměly dlouhého trvání například z důvodů toho, že Evropské hospodářské společenství nemělo společnou zahraniční politiku a také z důvodu období brazilské ztracené dekády¹⁰. Zájem o oblast Brazílie se zvýšil až s přijetím Španělska a Portugalska do EHS. Tyto dvě země měly o oblast přirozený zájem. Přesto byl zájem o oblast do roku

¹⁰ V 80. letech 20. století byla v Latinské Americe finanční krize a hospodářská stagnace a toto období se nazývá „ztracená dekáda“.

1990 velmi nízký. Mezi důvody nezájmu patřila brazilská politická a ekonomická nestabilita, ale také to, že EHS mělo nedostatek formálních kompetencí v oblasti zahraniční politiky až do vytvoření Evropské unie v roce 1993. V roce 1992 byla podepsána rámcová smlouva EHS a Brazílie, dle které bylo uvedeno, že Brazílie může být potencionálním strategickým partnerem EHS, pokud dosáhne požadované úrovně stability a také pokud se EHS povede stát jednotným aktérem v mezinárodních vztazích. Tyto vztahy byly založeny na vzájemném respektování demokracie a lidských práv, jak doma tak v zahraničí. (Lazarou 2011: 5-6)

Vztahy těchto dvou subjektů byly dále specifikovány v rámcové dohodě z roku 1995 mezi Evropskou unií a seskupením jihoamerických států MERCOSUR, která řídí vztahy jak s Brazílií, tak v rámci jihoamerického společného trhu. MERCOSUR byl vytvořen v roce 1991 čtyřmi jihoamerickými státy a to Paraguai, Uruguay, Argentinou a Brazílií. Vznikl s koncem studené války, kdy se začala více projevovat globalizace, a menší státy Jižní Ameriky inklinovaly k nadnárodnímu vládnutí. Cílem tohoto seskupení bylo vytvořit společný trh se zbožím, službami a kapitálem. EHS jevílo zájem o uskupení MERCOSUR již od roku 1991, kdy EHS chtělo založit regionální integraci na základě evropského modelu. Tato dohoda poskytuje prostor pro rozvojovou spolupráci a technickou pomoc. Pro MERCOSUR to znamenalo formální uznání jakožto mezinárodního celku. Dále pak má sloužit jako základ pro další obchodní a hospodářskou činnost, o což byl největší zájem ze strany Evropské unie. Vývoz do zemí MERCOSUR vzrostl z 6 miliard eur v roce 1990 na 24 miliard v roce 2000. Vzrostly ale také investice od Evropské unie do jihoamerických zemí. Do roku 1995 to bylo 1,6 miliard eur ročně, ale do roku 2000 tyto investice vzrostly až na 26 miliard ročně. (Klom 2003: 354)

K dalšímu rozvoji vztahů došlo až s vytvořením Evropské unie v roce 1993. Jedním z důvodů je to, že integrace Evropské unie pokročila v oblasti zahraniční politiky, i když nejedná vždy a všude jednotně jako jedno těleso. Jako další rámcovou dohodu lze uvést dohodu o vědeckotechnické spolupráci, která tvořila jednu z hlavních bodů spolupráce. Na to navazovala série návštěv na vysoké úrovni, které se konaly za účelem vytvoření strategického partnerství. Další taková důležitá návštěva se konala v roce 2006, kdy Brazílii navštívila Evropská komise v čele s José Manuelem Durrao Barrosem. Cílem této návštěvy bylo dát nový impuls k bilaterálním vztahům a uznání spolupráce v dalších oblastech. Během této doby

měla být uznána neúspěšná realizace strategického partnerství z let 2002-2006. Cílem bylo vyřešit nová témata a realizaci projektů, které trpěly významným zpožděním. V dokumentu z roku 2007 bylo již poukázáno na to, že se Brazílie stala významnějším globálním aktérem a také, že se stala klíčovým partnerem Evropské unie. Začalo pohlížet jako na strategického partnera a jako na hlavního hospodářského aktéra Latinské Ameriky a regionálního vůdce. Důležitým faktem se stalo to, že Brazílie sama vyjádřila zájem o vyvíjející se strategické partnerství. Jednání ovšem probíhalo převážně na úrovni Evropská unie a MERCOSUR. (Lazarou 2011: 7-8)

Dalším důležitým mezníkem se stal první summit EU a Brazílie v Lisabonu v roce 2007. Bylo již zavedeno komplexní strategické partnerství, které zahrnovalo například témata jako změna klimatu, udržitelné energie, regionální integrace a boj proti chudobě. Důležité je to, že stejná témata měla Evropská unie v roce 2008 ve svých bezpečnostních strategických cílech. Většina jednání mezi lety 2007 a 2010 byla o prosazování společných principů, jako je demokracie, zavádění pravidel právního státu, boj proti klimatickým změnám, energetická bezpečnost a udržitelný rozvoj. Jednalo se také o stejné postoje k důležitým mezinárodním otázkám. Jako příklad lze uvést řešení íránské jaderné otázky a dále také třístranná spolupráce na projektech v Africe, kde byl společný výzkum bio paliv a prováděla se zde další společná činnost související s rozvojem. (Lazarou 2011: 9-11) Další summit proběhl v roce 2011 v Bruselu. Obě strany se zde dohodly na akčním plánu, který se věnoval otázkám jako je prosazování míru prostřednictvím mnohostranného systému, posílení ekonomického, sociálního a ekologického partnerství pro podporu udržitelného rozvoje, podporu regionální spolupráce a podporu vědy, technologií a inovací. (Council of The European Union 2011)

Mezi další témata spolupráce mezi Evropskou unií a Brazílií patří regionální integrace. Dle brazilské federální ústavy a také smlouvy o založení EHS je cílem těchto subjektů snížení regionálních rozdílů, proto to bylo zařazeno mezi společné cíle a uskutečňuje se společné zapojení pro jejich dosažení. Spolupráce v regionální politice byla zakotvena v dokumentu z roku 2007, který nese název Směrem k EU-Brazilskému strategickému partnerství. V tomto dokumentu byla regionální politika identifikována jako důležitá oblast pro oba aktéry. Brazílie i Evropská unie mají podobné problémy týkající se tématu integrace. Jedná se o socioekonomické

rozdíly v územích a také o úmysl překonat tradiční rozdíly severu a jihu. Tato politika se tedy zaměřuje na územní soudržnost, snížení sociálních a regionálních nerovností, růst konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. Dále je ve spolupráci podstatné sdílení informací a výměna zkušeností v této oblasti. Dle kooperační agendy regionální politiky z let 2009-2011 probíhala výměna zkušeností formou technických misí, seminářů, studijních pobytů, různých vzdělávacích programů a také výměna akademického, výzkumného a technického personálu. (European union 2008)

Mezi prvky spolupráce patří i několik projektů v Brazílii. Například projekt Amazonie, který je podporován Evropským fondem pro regionální rozvoj (ERDF). Jedná se o realizaci opatření na podporu udržitelného rozvoje amazonského ekosystému a k posílení revitalizace amazonské oblasti, cestovního ruchu a lokálních produktů, což zahrnuje snahu zapojit místní obyvatelstvo do vzdělávání a školení. Dalším projektem byl projekt pro rozvoj „Oyapock River Basin“, kde šlo o propojení města ve Francouzské Guyaně a v Brazílii a dále využívat této hraniční oblasti. Pro další roky 2012-2015 byly dány nové oblasti spolupráce. Jednalo se převážně o výměnu informací a osvědčených postupů v oblasti regionální politiky. Přibyla tedy podpora projektů pro přes hraniční spolupráci a posilování institucionálních kapacit. (European union 2011)

2.2. Vztahy mezi EU a Bolívarovskou republikou Venezuela

Vztahy Evropského hospodářského společenství, poté Evropské unie, s Venezuelou jsou složité. Problém spočívá v tom, že podstata „bolívarismu“ a jeho organizačních principů socialismu, jež prosazoval Hugo Chávez, jdou proti hodnotám evropských ideálů liberální demokracie a právního státu. Také je obecně vnímáno, že obchodní zájmy jsou ohroženy administrativou Huga Cháveze a to bolívarovskou sociální politikou. Evropská unie prosazuje podmíněné finanční dávky a globální integraci jako základ pro snížení chudoby, tato politika ale není v souladu s bolívarovskou redistribucí politické a ekonomické moci. Dalším faktem je, že pohled na Venezuelu je velmi rozdílný mezi členskými státy Evropské unie.

Pro státy Španělsko, Velkou Británii, Francii a Německo je Venezuela důležitá z historických a obchodních důvodů, zde si ovšem tyto státy a další členské státy uvědomovaly riziko ve sféře obchodu, které plynulo z administrativy Huga Cháveze. Pro státy jako je Rakousko, Švédsko a Nizozemsko má velmi nízkou míru důležitosti. (Clem et al. 2011: 135-150)

Do roku 2000 byla spolupráce a zahraniční pomoc od Evropské unie k Venezuele velmi nízká. Celkově získala Venezuela do hospodářské krize v roce 1989 malé množství zahraniční pomoci. Financování rozvojové pomoci Evropskou unií vzrostlo v roce 1999 po těžkých povodních. V roce 2000 již vznikl "Country Strategy Paper" (CSP) pro Venezuelu, který nastínil hlavní osy spolupráce pro období 2001-2006. Tento dokument cílil na dva hlavní sektory a to prevenci a rekonstrukci, což bylo v reakci na povodně z roku 1999 a druhým sektorem byla diverzifikace obchodu převážně v sektoru rybolovu. Za zmínku stojí dva projekty. Projekt "PROJUVENDES", který vznikl na podporu celostátních pracovních míst a také se zabýval školením pro chudé a nezaměstnané mladé lidi. Druhým projektem byl "MONAGAS", jehož cílem bylo zvýšit socioekonomický rozvoj v jižních oblastech prostřednictvím institucionální podpory a školení obyvatel. Dále byly vytvořeny programy za účelem podpory regionální integrace a zvýšení konkurenceschopnosti Latinské Ameriky, kterých se Venezuela účastnila. (European Commission 2007: 16-17)

Politické vztahy mezi Evropskou unií a Venezuelou probíhají tedy bilaterálně bez právního rámce, ale i uvnitř regionálních uskupení. Do roku 2006 probíhala spolupráce na úrovni Andského společenství, poté se Venezuela stala členem MERCOSUR. Dialog mezi Evropskou unií a Andským společenstvím měl základy v Římské deklaraci z roku 1996, což bylo v roce 2003 nahrazeno Společnou Evropskou Bezpečnostní Strategii. Mezi témata spolupráce patřil terorismus, organizovaný zločin, prevence regionálních konfliktů a šíření zbraní. Poslední desetiletí bylo pro Venezuelu charakteristické vážným politickým a sociálním napětím mezi zastánci a odpůrci vlád. Pro rozvoj Venezuely nepřispívá ani fakt, že je závislá na odvětví energetiky, které je jediné, v porovnání s ostatními odvětvími, velmi rozvinuté a proto je Venezuelská ekonomika silně zranitelná na výkyvy cen ropy. Dle bilaterálních smluv s Evropskou unií se spolupráce zabývá podporou vládního úsilí Venezuely o modernizaci a decentralizaci veřejného sektoru dále také

pomocí při budování spravedlivého a udržitelného hospodářského růstu. Samotné místní orgány ve Venezuele vyvíjejí velké úsilí pro boj s problémy při jejím rozvoji a boji proti sociálním rozdílům, čili snížení úrovně chudoby, která je stále vysoká. Venezuela není velkým příjemcem zahraniční pomoci od Evropské unie, ani ostatních zahraničních aktérů, ale kvůli špatnému přerozdělování příjmů a centralizované státní správě se boj za snížení úrovně chudoby příliš nedaří. (European Commission 2007: 5-7)

Jednotlivé členské státy Evropské unie ale patří k důležitým dárcům pro Venezuelu. V letech 2000-2003 bylo Německo největším dárcem po Japonsku. Financovalo řadu samostatných projektů s místními skupinami a nevládními organizacemi. Tyto projekty se zabývaly životním prostředím, budováním demokracie a školstvím. Mezi další velké dárcy patřilo samozřejmě Španělsko a Velká Británie, která se ve Venezuele věnuje také životnímu prostředí a zároveň lidským právům, boji s drogami a zaměřuje se na prevenci konfliktů v celé Andské oblasti. (European Commission 2007: 19-20)

Pro roky 2007-2013 si Evropská unie kladla za cíl ve spolupráci s Venezuelou pomoci vládě prostřednictvím intervencí v cílových oblastech, které byly odsouhlaseny a prokonzultovány s venezuelskými orgány. Evropská unie nechtěla jít proti vládě Venezuely z důvodů, že si EU klade za cíl posílit politické, ekonomické, sociální a kulturní vztahy. Dále chce také podporovat a pomoci Venezuele v regionální integraci. Oblast podpory měla dva hlavní cíle a to pomáhat v úsilí o diverzifikaci ekonomiky země a zvýšit její konkurenceschopnost. Další spolupráce bude usilovat o podporu integrace Venezuely s regionálními mezinárodními trhy. Evropská unie má velké zkušenosti v oblasti zlepšování služeb podniků a v jejich inovaci, proto pomoc pro Venezuelu obsahovala školení týkající se dosažení přístupu na mezinárodní trhy a větší konkurenceschopnost. (European Commission 2007: 5-7) Pro roky 2007-2013 byl vytvořen rámcový program, který se týkal oblasti výzkumu, vývoje a vzdělávání. Tento program Evropská unie podpořila 358 milióny eury a jednalo se o kulturní a vzdělávací programy a studentská stipendia. (European Commission 2007)

3. Vývoj vztahů mezi ČLR a LA

Následující kapitola se věnuje vztahu mezi Čínskou lidovou republikou a daným regionem. Opět je nejprve přiblížena Čínská lidová republika, její přístup k celému regionu a poté následuje popis vztahu mezi Brazílií a Venezuelou.

Čínská lidová republika je nejlidnatější zemí světa a má 1,355 miliardy obyvatel. Tato země má velmi rychle rostoucí hospodářství, kdy HDP na jednoho obyvatele v roce 2010 bylo 4 460 USD a v roce 2015 to bylo už 8 100 USD. (Ministerstvo zahraničí ČR 2016) Pro toto rychle se rozrůstající hospodářství a postavení ČLR v současném světovém hospodářství je důležitý proces ekonomických reforem, které začaly na konci 70. let 20. století. Pomocí těchto reforem se ekonomika ČLR měla otevřít světu a stát se modernější a efektivnější. Pro ČLR byly tyto reformy úspěšné a již v 80. a 90. letech 20. století se zařadila mezi nejdynamičtější rostoucí ekonomiky světa. (Cihelková et al. 2002: 32)

S tímto rychle se rozrůstajícím hospodářstvím potřebuje ČLR odbytiště pro své produkty a má velmi vysokou poptávku po přírodních zdrojích a to jak po nerostných surovinách, tak i po produktech ze zemědělství. Posledních třicet let se ČLR snaží začlenit do světového hospodářství a je členem několika světových uskupení. V roce 2001 se stala členem Světové obchodní organizace (World Trade Organisation 2016) dále se jedná například o uskupení APEC (Asijsko-pacifické hospodářské společenství), G20 (skupina největších ekonomik světa) a uskupení BRICS (uskupení pěti rozvíjejících se národních ekonomik), ve kterém je společně s Brazílií. Spolupráce s dalšími státy a také s Latinskoamerickými zeměmi je ovlivněna jejich přístupem k Tchaj-wanu, který ČLR považuje za svou provincii, ale fakticky nad ním přímou moc nemá. Využívá tedy investice a financování pro podporu regionů pro jejich oficiální uznání Tchaj-wanu jako oblast ČLR. (Koleski 2011: 3-17)

Čínské obchodní styky a další spolupráce s Latinskou Amerikou byly do roku 2001, před přijetím ČLR do Světové obchodní organizace, minimální. V roce 2002 vydala Čínská komunistická strana dokument s názvem "Go out strategy", který měl nasměrovat čínské firmy k budování vztahů s dalšími světovými trhy a k celkové integraci do světové ekonomiky. ČLR tedy rozšířila svou politickou a

hospodářskou činnost v Latinské Americe až v posledním desetiletí. První politický dokument o Latinské Americe vydaný ČLR byl v roce 2008. Byl to výsledek rostoucího počtu návštěv na vysoké úrovni, kterými se Čína snažila zvýšit svou diplomatickou přítomnost. (Ellis 2014: 90-100)

Tato série návštěv byla odstartována návštěvou čínského prezidenta Hu Jintao v Latinské Americe v roce 2004. Do roku 2010 byly nejvíce navštěvovanými zeměmi Venezuela, Mexiko, Brazílie, Peru a Kuba. Tyto návštěvy vyprodukovaly více jak 120 bilaterálních dohod, které se věnovaly převážně oblastem kultury, ekonomiky a obchodu, ochranou investic, veřejnou správou, vědou a technikou a cestovním ruchem. ČLR také usilovala o rozšíření vojenských vztahů s regionem. Venezuela udržuje silné vazby na čínskou armádu prostřednictvím vysokého počtu oficiálních návštěv, výměnou vojenských důstojníků a také díky omezenému nákupu čínských zbraní a vojenské techniky. Přestože ČLR rozšířila za poslední desetiletí svou činnost v Latinské Americe, je obchod mezi těmito dvěma regiony z globálního hlediska relativně malý. V roce 2011 nebyla ČLR ani hlavním aktérem v regionu, ale díky tomu, že je velkým investorem a novým potencionálním místem pro export latinskoamerických produktů, roste její ekonomický a politický vliv v regionu. Obchod mezi těmito dvěma regiony se extrémně zvýšil díky obrovské čínské poptávce po nových přírodních zdrojích a po novém trhu pro čínské firmy. Od roku 2000 do roku 2009 se, dle statistik OSN, roční obchod mezi ČLR a Latinskou Amerikou zvýšil o 1200% z 10 miliard dolarů na 130 miliard dolarů. Tento nárůst je zejména prostřednictvím čtyř států Latinské Ameriky a to Brazílie, Mexika, Argentiny a Venezuely. Dále se ČLR zaměřuje na přímé zahraniční investice v regionu. Převážná část těchto investic jde do oblasti získávání přírodních zdrojů. Jejich největšími příjemci jsou Brazílie a Venezuela. (Koleski 2011: 3-17)

Země Latinské Ameriky vidí v ČLR alternativu k Evropské unii a Spojeným státům americkým, zároveň také jako spojence v mezinárodním společenství a jako zdroj financování infrastrukturních projektů a humanitární pomoci. Pro Latinskou Ameriku je spolupráce s ČLR hnací silou pro ekonomický růst, ale má to také svá úskalí. Čínská poptávka po komoditách je opravdu zdrojem ekonomického růstu regionu, ale někteří odborníci vyjádřili své obavy týkající se závislosti latinskoamerických států na exportu přírodních zdrojů do ČLR, kdy je úskalí ve

výkyvu cen a nízké přidané hodnoty, protože export se týká převážně jen primárních komodit. (Koleski 2011: 3-17)

ČLR tento region také využívá pro export vlastních výrobků, a tím nastává otázka, jak mohou latinskoamerické firmy konkurovat těm čínským, když výrobky zpracovatelského průmyslu ČLR jsou konkurenceschopnější, díky nižším výrobním nákladům, než ty z Latinské Ameriky na domácích i světových trzích. (Gallagher 2010a: 1-8)

Další otázka která vyvstává, je, jak dlouho bude pro latinskoamerický region výhodné exportovat do ČLR. Tato země zvýšila závislost regionu na vývozu surovin a tím ohrozila jeho schopnost pro diverzifikaci exportu směrem k výrobě a moderním službám. Většina zemí závislých na exportu primárních komodit není schopna se rozvíjet z důvodu toho, že jsou obětí prokletí přírodních zdrojů, kdy bude po čase klesat vývoz a růst dovoz a tím dojde k platebním problémům a špatným ekonomickým výsledkům. Některé země Latinské Ameriky, hlavně Chile, zavedlo stabilizační fondy, kdy se zavádí efektivní zdanění vývozních komodit. V případě, že ceny komodit jsou nízko, využije se vyššího zdanění a tím dojde ke stabilizaci ekonomiky. Obchodní spolupráce regionu s ČLR může tedy ohrozit dlouhodobý rozvoj a růst regionu. Příkladem může být produkce sóji v Brazílii v letech 1995 až 2009, kdy se její produkce zvýšila čtyřnásobně a polovina vývozu směřovala do ČLR. Ve stejném období se ovšem zaměstnanost v tomto odvětví snížila, protože se stalo více mechanizovaným. Zvýšená poptávka po sóji byla také spojena s odlesňováním Amazonie, kdy došlo k ohrožování původního brazilského obyvatelstva, což rovněž přispělo ke globálním změnám klimatu. Dalším příkladem může být tlak ČLR na výstavbu dálnice přes Amazonii s cílem získat železo a sóju. Čínská poptávka po komoditách z regionu může mít tedy velký dopad na životní prostředí a tím také ohrozit produkci těchto komodit v dalších letech. (Gallagher 2010b: 1-7)

3.1. Vztahy mezi ČLR a Federativní republikou Brazílie

Vývoj vztahu mezi Brazílií a Čínskou lidovou republikou lze rozdělit do dvou období. První období proběhlo od roku 1949 do roku 1970. Vztahy v tomto období byly ovlivněny studenou válkou, kdy obě země měly k této válce jiný přístup. Brazílie nesympatizovala s komunismem a sdílela stejné myšlení jako Spojené státy americké a Západní Evropa. Vztah mezi těmito aktéry se nevyvíjel také kvůli geografické vzdálenosti a nedostatku informací o sobě navzájem. Oba trhy byly také spíše uzavřené a uplatňovali ochranářství vlastního průmyslu. Druhé období se datuje od roku 1970. Důležitým bodem pro začátek vývoje vztahů byl ten, když ČLR v roce 1971 nahradila Tchaj-wan v Radě bezpečnosti OSN. Brazílský ministr zahraničí v té době prohlásil, že by Brazílie měla přehodnotit vztahy s Čínou. Někteří brazilští představitelé se ovšem obávali, že by se ČLR mohla pokusit expandovat komunismus do Brazílie, proto byla integrace a rozvoj spolupráce spíše pomalejší. (Pereira et al. 2011: 1-18)

Oficiální diplomatické vztahy mezi ČLR a Brazílií byly navázány v srpnu 1974, ale do roku 1990 byly relativně omezené. V roce 1980 došlo k dvoustranné technologické spolupráci v oblasti satelitní techniky, ve které byla v té době Brazílie vyspělejší. Pro další vývoj vzájemných vztahů byla důležitá 90. léta 20. století a rozpad Sovětského svazu, kdy se změnilo rozložení sil ve světě, a Spojené státy americké se staly hegemonek světa. V roce 1993 ČLR uznala Brazílii jako strategického partnera a došlo k otevření brazilského trhu pro východní. (Jenkins 2012: 21-47) Itamara Franco definoval Asii jako jednu z priorit brazilské diplomacie kvůli jejímu potenciálu ve vědě a technologiích a také jako oblasti vhodné k importu a exportu. Brazílie byla na druhou stranu považována za ekonomicky nejsilnější stát Latinské Ameriky a proto s ní ČLR chtěla vytvořit dobré vztahy. Strategické partnerství bylo tedy aplikováno za vlády Itamara Franca (1992-1994) a zůstalo využíváno i během vlády Henriqua Cardoyi (1995-2002). (Guilhon-Albuwuerque et al. 2014: 108-120) K dalšímu posílení bilaterálního strategického partnerství mezi Brazílií a ČLR se stalo až za vlády Luize Inácia Lula de Silvy v roce 2009, kdy bylo prohloubeno a rozšířeno na další sektory, jako je například oděvní průmysl. (Camilo et al. 2014: 36-48)

Toto strategické partnerství je první, které vzniklo z hlavních rozvojových zemí. Oba aktéři sdílejí identitu hlavních rozvojových zemí, jsou to lídři v asijském a latinskoamerickém regionu a mají velký potenciál v mezinárodních vztazích. Obě země tedy vyvinuly kooperativní společnou cestu zahrnující obchod, energetiku, hornictví, finance, zemědělství, průmysl, technologie, vesmírnou spolupráci, vědu a vzdělávání. (Haibin 2010: 183-192)

V roce 2004 byla podepsána dohoda o zřízení dvoustranného mechanismu strategického dialogu na vysoké úrovni k řešení bilaterálních, regionálních a globálních problémů. Dle brazilského ministra zahraničí se jednalo o vznikajícím vztahu mezi největší rozvíjející se zemí západní polokoule a největší rozvíjející se zemí ve východní polokouli. V mezinárodním prostředí jsou tyto dva aktéři viděni jako partneři a analytici je považují za nově vznikající mocnosti. Brazílie a ČLR jsou společně v několika mezinárodních uskupeních a to například BRIC, G20 nebo BASIC, ve kterých koordinují společné kroky v mezinárodním prostředí. Jako nástroj pro vyjednávání v nových mezinárodních dohodách započaly v roce 1997 dialogy mezi dvěma regionálními bloky ASEAN a MERCOSUR. V roce 1999 vzniklo fórum FEALAC (Fórum pro Východoasijsko-Latinskoamerickou spolupráci), které vzniklo za účelem posílení hospodářských, kulturních a politických vazeb mezi oběma regiony. (Univ. Estud. Bogotá 2012: 176-183) Mezi další výsledky mezinárodní spolupráce mezi Brazílií a ČLR patří to, že se Čína stala členem uskupení OAS (jako pozorovatel). Čínské mírové síly sloužily na Haiti pod vedením brazilského generála pod záštitou OSN. (Haibin 2010: 183-192)

V roce 2010 byl podepsán společný akční plán Brazílie 2010-2014. Jednalo se o rozsáhlý program dvoustranné spolupráce, kde se obě země zavázaly spolupracovat na co nejširším okruhu otázek. Mezi další společná témata byla přidána kontrola zbraní, změna klimatu, koordinace v mezinárodních organizacích jako je OSN, WTO a G20. Dále chránit práva rozvojových zemí a regionální spolupráce mezi Asií a Latinskou Amerikou. (Haibin 2010: 183-192)

I přesto, že vzájemnému porozumění brání jazyk a geografická vzdálenost, tak se během desetiletí Čína stala pro Brazílii největším obchodním partnerem v Latinské Americe a v roce 2009 se ČLR stala největším obchodním partnerem Brazílie, kdy předstihla i Spojené státy americké a Evropskou unii. (Haibin 2010:

183-192) Přesto, že má Brazílie s ČLR vyvážené a udržitelné obchodní vztahy, tak existují obavy o dvoustranném obchodním modelu a o tom, že obchodní vztah je spíše asymetrický. Brazilský vývoz do ČLR spoléhá převážně na suroviny a potravinářské výrobky, což vede k obavám o deindustrializaci Brazílie. V roce 1992 byl podíl výrobků zpracovatelského průmyslu na brazilském exportu okolo 60%. V roce 2010, kdy již ČLR byla hlavním cílovým trhem, to bylo už pouze okolo 8% a převážnou část exportu začaly tvořit surové komodity. (Whalley et al. 2012: 707-708)

Čínsko-brazilské ekonomické vazby se rapidně prohlubují a oběma aktérům vzrůstá role ve světové ekonomice. Dle údajů Mezinárodního měnového fondu z roku 2015 má ČLR druhou největší ekonomiku světa a Brazílie je devátá (z hlediska hrubého domácího produktu za rok).¹¹ (IMF 2016) Na začátku 21. století byla ČLR Brazílii viděna spíš jako konkurenční hrozba na trzích třetích zemí a to zejména v Spojených státech amerických. Od té doby do současnosti se sice podíl vývozu do Spojených států z Brazílie snížil o polovinu, ale rostoucí dvoustranný obchod s ČLR má tyto ztráty kompenzovat. (Whalley et al. 2012: 707-708) V posledních letech docházelo ke kolapsům v cenách ropy a dalších komodit a uškodilo to převážně rozvojovým zemím, které se zaměřují na nerostné suroviny. ČLR v tomto období pokračovala v hospodářském růstu, zatímco se Brazílie dostala do recese. (Kelly 2015: 1-6)

Pro Brazílii se Čína stala hlavním obchodním partnerem, ale Brazílie hlavním obchodním partnerem Číny není. Čínský obchod se Spojenými státy a Evropou je mnohem výraznější. Z krátkodobého hlediska je partnerství s Čínou výhodné. ČLR Brazílii potřebuje k doplnění jejích rostoucích potřeb a Brazílie zase potřebuje ČLR k financování svých průmyslových a výrobních investic. (Cáceres et al. 2011: 69-68) Pomocí této spolupráce se zvýšil Brazílii hospodářský růst díky zvýšenému exportu. Zvýšení brazilského vývozu do Číny bylo mezi lety 2000 a 2009 velmi výrazné. Došlo ke zvýšení z 1 miliardy dolarů v roce 2000 na 21 miliard dolarů v roce 2009. (Pereira et al. 2011: 1-18) Vysokou poptávkou Číny po brazilských komoditách se například společnost Vale stala jednou z největších těžebních společností na světě. Dalším příkladem je společnost Embraer, která

¹¹ První jsou Spojené státy Americké a na druhém místě by byla Evropská unie, která ovšem není stát a proto není zaznamenána přímo v žebříčku zemí dle HDP u MMF.

otevřela svou první továrnu na letadla v zámoří a to v Číně. Po čase ovšem Čína okopírovala brazilskou technologii a továrnu se pokusila uzavřít. (Pereira et al. 2011: 1-18)

3.2. Vztahy mezi ČLR a Bolívarovskou republikou Venezuela

Vývoj vztahů mezi ČLR a Venezuelou lze rozdělit do tří etap. První etapa začala v roce 1974, kdy ČLR a Venezuela navázaly diplomatické vztahy. Během tohoto období ale nedocházelo k žádné větší spolupráci. V roce 1980 došlo k zahájení vojenské spolupráce. Dále byla v roce 1981 uskutečněna dohoda o kulturní spolupráci. V tomto období došlo pouze k jedné oficiální návštěvě čínského prezidenta ve Venezuele. V obchodní sféře Venezuela neměla zájem o dodávky ropy do ČLR kvůli její nepříznivé poloze. Největším investičním čínským projektem byl v roce 1997 projekt společnosti "The National Oil and Natural Gas China Corporation". Tato společnost vyhrála mezinárodní tendr na těžbu ropy v hodnotě 358 milionů dolarů. Byl to největší investiční projekt ČLR ve Venezuele do roku 1999. (Antonio et al. 2014: 46-47)

Další období začíná v roce 1999 s příchodem Huga Cháveze do čela Venezuely, který dává těmto vztahům nový impuls. Od roku 1999 do roku 2013 bylo podepsáno 360 dohod a z toho 200 je plně funkčních. V roce 2001 bylo zřízeno strategické partnerství, které definovalo stabilní rámec pro spolupráci. Venezuelské úřady v tomto ohledu mluví o explozi spolupráce mezi ČLR a Venezuelou. Jejich vzájemné vztahy jsou postaveny na dodávce energií, zemědělství, technologiích a rozvoji infrastruktury. Je to tedy velmi různorodá spolupráce, která zahrnuje jak ropný průmysl, tak vesmírné technologie. (Xulio 2012)

Asi nejdůležitější oblastí spolupráce je v oblasti ropného průmyslu. Venezuela se stala čtvrtým největším dodavatelem této suroviny do ČLR. Původně Venezuela neměla zájem na dodávkách ropy do této oblasti kvůli její geografické poloze a tedy nákladům na přepravu, ale s příchodem Huga Cháveze došlo ke zvýšení spolupráce a tedy i zvýšení obchodní spolupráce. V roce 2004 byla čínská společnost The China National Petroleum Corporation licencována k těžbě ropy. V

roce 2009 došlo k další dohodě k extrahování ropy v ropném pásu Orinoco, což je hlavní zásobíště ropy v Latinské Americe. V této oblasti se ČLR také podílela na výstavbě bydlení a železnice. Podle této dohody měla Venezuela od roku 2010 exportovat do ČLR okolo 1 milionů barelů ropy denně. Pro porovnání export z Venezuely do Spojených států je 1,5 milionů barelů denně. Co se týče přepravy ropy do ČLR a dalších zemí, čínské loděnice budují pro Venezuelu tankery pro přepravu venezuelské surové ropy, protože Venezuela chtěla vlastní flotilu tankerů, aby nebyla závislá na prostřednících a tím mohla ušetřit náklady na přepravu. (Evan 2011: 85-91)

V rámci nerostných surovin je další oblastí spolupráce zemní plyn. Čínská firma China National Offshore Oil se měla rovněž podílet na Mariscal Sucre Project, což je projekt společnosti Petroleos de Venezuela. Tato společnost se snaží uspokojit domácí poptávku po zemním plynu a také má zájem expandovat na zahraniční trhy. Ve Venezuele jsou prokázány ohromné zásoby zemního plynu¹² a proto je pro ni výhodné vytvořit strategickou alianci s ČLR, jakožto sedmým největším producentem zemního plynu. Venezuela má velké nerostné bohatství například v železu, uhlí, zlatu, diamantech nebo aluminu, ale tento průmysl je neproduktivní a musí být obnoven prostřednictvím přímých zahraničních investic. Například u aluminia čínská společnost investuje do venezuelské hliníkové společnosti, ale za to Venezuela exportuje aluminium do ČLR hluboko pod cenou světového trhu. (Evan 2011: 85-91)

Zemědělství je další odvětví, ve kterém roste spolupráce mezi těmito dvěma aktéry. Čína jako první země na světě v produkci obilovin má s tímto odvětvím velké zkušenosti a může Venezuele pomoci. Některé čínské společnosti se již zapojily do několika projektů, které se týkaly zavlažovacích systémů, studií o kvalitě půdy a rozvoji výrobních linek. (East Asia An International Quarterly 2012) Ovšem oproti tomu Venezuela začala dovážet luštěniny a obiloviny pro udržení svých potravinových rezerv na základě smlouvy od čínské společnosti. ČLR dále investuje do železniční sítě, investovala do venezuelských továren na kolejnice pražce a železniční vozy a lokomotivy. V roce 2005 obě země podepsaly dohodu o spolupráce o vesmírných družicích. První venezuelská družice byla vypuštěna v

¹² Zásoby zemního plynu ve Venezuele jsou přibližně 5,67 bilionů kubických stop.

roce 2008 z jižní Číny. ČLR podporuje rozvoj technologického parku, který Venezuele umožní stavět malé družice pro internet a mobilní telefony. (Evan 2014: 90-105)

Další osa spolupráce závisí na výměně návštěv na vysoké úrovni, které se týkají prezidentských a ministerských návštěv a technických delegací. Úzce spolupracují také v mezinárodních záležitostech na základě uplatnění stejných kritérií a shodě. Mezi to patří například nevměšování se do vnitřních záležitostí. Dalším příkladem může být, že Venezuela nepodporuje přesvědčení podporované některými zeměmi na mezinárodních fórech k situaci ohledně oblasti lidských práv v ČLR a podpořila ji ve sporech, jako byla otázka Íránu nebo Severní Koreji. Dále se Venezuela připojila k čínské myšlence o vytvoření mezinárodní měny, která by ukončila hegemonii amerického dolaru kvůli tomu, aby byl finanční systém spravedlivý. Hugo Chávez v roce 2008 uvedl, že pro Venezuelu jsou bilaterální vztahy s ČLR příkladem spolupráce Jih-Jih. Dále uvedl, že tato spolupráce je nejvíce diverzifikovaná a nejvíce komplexní ze všech vztahů zemí Latinské Ameriky s ČLR. Strategické partnerství je založeno na principech plánování, vývoji, vzájemné výhodnosti, transparentnosti, technologických zdrojích a školení personálu. Dalším důležitým strategickým a politickým významem je to, že Venezuela vidí v ČLR politického spojence, který může sloužit jako protiváha Spojeným státům americkým. V tomto ohledu si ale ČLR dává pozor, aby se nedostala do anti-amerických proklamací. (Evan 2011: 85-91)

Venezuela usiluje o rozšíření a zvýšení úrovně tohoto strategického partnerství. Je přesvědčena, že ČLR je její přirozený spojenec. Hugo Chávez také uvedl, že ČLR je pro Venezuelu mocný spojenec v tažení proti západnímu imperialismu. (Evan 2011: 85-91) Velký význam vzájemného vztahu je zřetelný na vysokém počtu oficiálních návštěv bývalého prezidenta Huga Cháveze v ČLR, žádná jiná hlava státu z regionu neuskutečnila tolik oficiálních návštěv. Hlavní oblastí spolupráce je ekonomika, která udává směr a intenzitu vztahů. Pro Huga Cháveze byl rozvoj hospodářských vztahů s ČLR důležitý ze dvou hlavních důvodů. Industrializovaná Čína podpořila vysoký růst venezuelské ekonomiky a poskytla finanční kapitálové dotace a ČLR nedrží politické ani morální imperativy ve svých obchodních vztazích. Venezuela usiluje o snížení závislosti na jiných

trzích zejména Spojených státech amerických¹³ a ČLR je klíč na asijské trhy pro venezuelskou ropu a tím by mohla diverzifikovat svou zákaznickou základnu. Z hlediska ČLR, je tento vztah postaven na tom, že Venezuela má velké zásoby přírodních zdrojů, které potřebuje. Má zájem převážně o vztahy v oblasti energetiky a doplňuje jej širším obchodem v jiných oblastech a to v technologiích, zemědělství, infrastruktura a ve vojenské sféře. Všechny tyto oblasti jsou podporovány prostřednictvím poskytovaných úvěrů. (Clem et al. 2011: 135-150)

V posledních letech, kdy Venezuela prochází ekonomickou krizí, je ČLR skoro jediná, kdo věří v setrvání Nicoláse Madury v úřadu. Tato prohlubující se politická a ekonomická krize za jeho vlády představuje pro ČLR výzvu, jelikož má ve Venezuele vysoké investice a proto ČLR musí tuto situaci nějak řešit. V roce 2014 ČLR, po poklesu cen ropy, schválila refinancování venezuelských půjček. (Venezuela Analysis 2015) I přesto, že Venezuela nemůže čínské půjčky splácet a ani není záruka, že by se mohla zvýšit dodávka ropy do ČLR, tak v roce 2015 poskytla ČLR Venezuele další vysoký úvěr ve výši více jak 5 miliard dolarů. Tato půjčka měla být použita k tomu, aby došlo ke zvýšení produkce ropy. (Economist 2015)

Podle Kevina Gallaghera ČLR stále stojí za Nicolásem Madrou proto, že ČLR investovala od roku 2007 do venezuelské socialistické vlády více jak 50 miliard dolarů a Nicolás Maduro se pro ČLR stal spíše závazek než výhoda a doufá, že se situace ještě otočí a své závazky získá ČLR zpět. Další nové půjčky ČLR ve Venezuele budou mít za cíl zvrátit krach Venezuelské ekonomiky a Nicolás Maduro také přislíbil zvýšení dodávek ropy a to ze 700 000 barelů denně na 1 000 000 barelů denně. (The Washington Post 2015)

¹³ Venezuela prodává 60% své ropy do USA.

4. Srovnávací analýza daných vztahů

V této kapitole budou shrnuty nejdůležitější okolnosti vztahu Čínské lidové republiky a Evropské unie k Brazílii a Venezuele. Budou zde porovnány rozdíly politických aspektů ekonomické spolupráce Evropské unie a ČLR k vybraným zemím a to převážně v oblasti nerostných surovin a zemědělství. Dále také jaký dopad má tato spolupráce na dané státy a jaká je perspektiva těchto vztahů. Nakonec zde bude popsáno, jak se změnil pohled na působení ČLR v dané oblasti. V této kapitole bude aplikována komparativní metoda na míru investic do nerostných surovin a zemědělství.

Vztahy ČLR a EU v oblasti jsou rozdílné z několika důvodů. Jejich spolupráce má například jiný historický kontext, jinou délku trvání a jiné cíle.

4.1. Komparace vztahu s regionem z historického hlediska

Z historického hlediska jsou vztahy Evropské unie s regionem dlouhodobější, kořeny těchto vztahů jsou již v 16. století v souvislosti s evropskými přistěhovalci. Spolupráce ve 20. století byla velmi ovlivněna první a druhou válkou a poté situací v Evropě během studené války. (Cihelková 2001: 14-17) Obchodní vztahy jsou ale už od 50. let 20. století, kdy začaly fungovat toky zboží a investic mezi regionem a EU. (Nálevka 2001: 4-5) Do 90. let 20. století bránila větší spolupráci politická situace v latinskoamerických zemích, kdy chyběly demokratické režimy. K rozvoji spolupráce došlo až s vytvořením Evropské unie, spolupráce se rozrostla na témata jako je bezpečnost, lidská práva, demokracie a integrace v regionu. Od roku 1996 se Evropská unie v rozvojové politice v regionu angažovala v oblastech rozvojové pomoci, ekonomické a politické spolupráce¹⁴. (Cihelková 2001: 14-17) Mimo obchodní činnost se Evropská unie angažovala ve zkvalitňování volebních systémů, zlepšení soudní moci, snížení korupce a předcházení možných politických krizí, které by ohrožovaly demokratický systém.

¹⁴ Zakotveno v dokumentu „EU a Latinská Amerika: současná situace a výhledy užšího partnerství 1996-2000“.

Vypomáhá s pomocí odstraňování chudoby a snižování sociálních rozdílů. Mezi další priority Evropské unie v regionu patří, že bude podporovat udržitelný hospodářský a sociální rozvoj. Evropská unie se stal druhým největším investorem a poskytovatelem rozvojové pomoci v regionu. (Jungbauer 2006: 15-17)

Oproti Evropské unii jsou vztahy regionu s Čínskou lidovou republikou z historického hlediska krátkodobější. Obchodní styky byly do roku 2001 minimální. (Ellis 2014: 90-100) Poté byla ČLR přijata do Světové obchodní organizace a změnila svou politickou strategii ke světovým trhům. Další posun ve spolupráci byl od roku 2004, kdy se ČLR snažila zvýšit svou diplomatickou přítomnost v regionu sériemi návštěv na vysoké úrovni. Bylo uzavřeno mnoho bilaterálních dohod, které se věnovaly oblastem kultury, ekonomiky, investicemi, veřejnou správou, cestovním ruchem a vědou a technikou. Oproti Evropské unii ČLR usilovala také o rozšíření vojenských vztahů s regionem, převážně se jednal o Venezuelu¹⁵. V roce 2011 byl vzájemný obchod relativně malý v porovnání s celosvětovým obchodem. ČLR nepatřila mezi hlavní aktéry v regionu. Její ekonomický a politický vliv v regionu rostl převážně díky velkým investicím a tím, že se ČLR stala potencionálním místem pro export latinskoamerických produktů. Obchod ČLR a regionu se extrémně zvýšil mezi lety 2000 – 2009 díky obrovské poptávce ČLR po přírodních zdrojích. Spolupráce mezi ČLR a regionem je tedy převážně závislá na přírodních zdrojích a přímých zahraničních investicích ČLR v regionu. (Koleski 2011: 3-17)

4.2. Komparace vztahu s vybranými zeměmi z historického hlediska

V porovnání ve vývoji vztahu Evropské unie a ČLR k Brazílii, tak Evropské společenství (nyní Evropská unie) udržovalo stabilní diplomatické vztahy s Brazílií od roku 1960 a první dohoda o spolupráci, která se týkala mírového využívání jaderné energie, mezi EHS a Brazílií byla sjednána v roce 1965. Větší zájem EHS o Brazílii vzrostl s přijetím Španělska a Portugalska do společenství.¹⁶ V roce 1992

¹⁵ Venezuela udržuje silné vazby na armádu ČLR prostřednictvím oficiálních návštěv a omezenému nákupu čínských zbraní a vojenské techniky.

¹⁶ Protože tyto dvě země měly o oblast z historického hlediska přirozený zájem.

byla podepsána rámcová smlouva mezi těmito dvěma aktéry, která udávala, že Brazílie může být potencionálním partnerem EHS, když dosáhne požadované úrovně stability. (Lazarou 2011: 5-6) První summit EU a Brazílie se konal v roce 2007. Mezi hlavní témata patřila změna klimatu, udržitelné energie a boj proti chudobě. Dále do spolupráce patří prosazování společných principů, jako je demokracie, právní stát, boj proti klimatickým změnám, energetická bezpečnost a udržitelný rozvoj. A dále stejné postoje k některým mezinárodním otázkám. (Lazarou 2011: 9-11) Velká angažovanost EU v Brazílii je ohledně regionální integrace, která je zahrnuta i ve společných cílech. V tomto ohledu se jedná také o výměnu zkušeností a sdílení informací. Dále se EU angažuje v podpoře udržitelného rozvoje Amazonie. (European union 2011)

Oficiální diplomatické vztahy ČLR a Brazílie byly navázány v roce 1974. Předtím byly minimální kvůli geografické vzdálenosti a z obav z komunismu. (Pereira et al. 2011: 1-18) První strategické partnerství mezi ČLR a Brazílii bylo aplikováno v letech 1992 až 2002. Plnohodnotným bilaterálním strategickým partnerstvím se stalo až za vlády za vlády Luize Inácia Lula de Silvy, které zahrnovalo převážně oblasti obchodu, energetiky, hornictví, zemědělství, průmyslu a vesmírnou spolupráci. A je to první strategické partnerství, které vzniklo mezi dvěma rozvojovými zeměmi. Dále také koordinují společné kroky v některých mezinárodních organizacích. V roce 2009 se ČLR stala největším obchodním partnerem Brazílie. (Haibin 2010: 183-192)

Vztahy mezi Evropskou unií a Venezuelou probíhají bilaterálně bez právního rámce a do roku 2000 byla jak spolupráce, tak zahraniční pomoc od Evropské unie pro Venezuelu velmi nízká¹⁷. V roce 2000 vznikl od Evropské unie „Country Strategy Paper“, který nastínil osu spolupráce do roku 2006. Jednalo se převážně o spolupráci v oblasti nezaměstnanosti, chudobě a dále také podpora integrace a zvýšení konkurenceschopnosti Venezuely. (European Commision 2007: 16-17) Vzájemná spolupráce probíhala převážně v rámci regionálních uskupení¹⁸. Mezi oblastí spolupráce patřil terorismus, organizovaný zločin, prevence regionálních konfliktů a šíření zbraní. Spolupráce EU a Venezuely je převážně

¹⁷ Zahraniční pomoc od Evropské unie pro Venezuelu se zvýšila až po velkých povodních v zemi v roce 1989.

¹⁸ Nejprve prostřednictvím Andského společenství a poté organizace MERCOSUR.

taková, že se EU angažuje v modernizaci a decentralizaci veřejného sektoru a v pomoci s udržitelným hospodářským růstem. Dále životní prostředí, budování demokracie a školství a také samozřejmě ve sféře obchodu. (European Comision 2007: 5-7)

V případě vztahu Čínské lidové republiky a Venezuely se jedná o vztah založený převážně na obchodu a čínských investicích v zemi. Diplomatické vztahy byly navázány již v roce 1974. Poté došlo v roce 1984 k navázání vojenské spolupráce. V této době ještě neměla Venezuela zájem na dodávkách ropy do ČLR¹⁹. Od roku 1997 zahájily čínské firmy ve Venezuele velké investiční projekty v oblasti těžby ropy. (Antonio et al. 2014: 46-47) Ke zvýšení spolupráce došlo až s příchodem Huga Cháveze do čela Venezuely a v roce 2001 bylo zřízeno strategické partnerství. (Xulio 2012) Spolupráce mezi těmito dvěma aktéry je převážně ve sféře zemědělství, technologiích a největší oblastí spolupráce jsou nerostné suroviny, nejvíce v oblasti těžby ropy, kde se Venezuela stala čtvrtým největším dodavatelem této suroviny do ČLR. (Evan 2011: 85-91) ČLR je pro Venezuelu velmi důležitý partner a to z důvodů velkých čínských kapitálových dotací a také tím, že ČLR nedrží politické a morální imperativy ve svých obchodních vztazích. (Clem et al. 2011: 135-150)

4.3. Dopad spolupráce na vybrané státy a perspektiva těchto vztahů

Celkové vztahy Evropské unie a Latinské Ameriky jsou převážně v obchodní sféře, jako je tomu i v případě Brazílie. Dále jsou založeny na tématech jako je změna klimatu, udržitelné energie, boj proti chudobě a regionální integrace, kde byly ambice Evropské unie v Brazílii vytvářet zahraniční politiku, která bude prosazovat její vlastní model regionální integrace, jako úspěšné cesty k organizaci světa. Pak mezi další témata patří demokracie, právní stát a energetická bezpečnost. Celková spolupráce byla založena na vzájemném respektování demokracie a

¹⁹ Kvůli geografické poloze obou zemí.

lidských právech a to jak doma tak ale i v zahraniční politice. (Cihelková 2001: 14-17)

V roce 2009 byla Evropská unie největším obchodním partnerem Brazílie, což činilo 22,5 % z celkového obchodu Brazílie a z dlouhodobého hlediska je EU největším investorem v zemi. Obchod je převážně o exportu zemědělských produktů do Evropské unie. (Zastupitelský úřad ČR v Brasílii 2015)

Pro Evropskou unii byla Brazílie důležitým prostředníkem při jednání EU-MERCOSUR²⁰. Brazílie vyvíjela značné úsilí k přesvědčení ostatních členů, aby souhlasily s pružnějšími podmínkami týkající se dohody EU-MERCOSUR. Z důvodů toho, že obchod s MERCOSUR byl zpomalován celními i necelními překážkami, komplikovanými daňovými systémy, přehnanými regulacemi a standardy, byrokracií a korupcí. Evropské unii šlo hlavně o odstranění vysokých cel, které latinskoamerické státy uplatňují na některé průmyslové výrobky. V tomto ohledu se EU snažila zajistit další trhy pro svůj vývoz. Evropská unie²¹ se oproti tomu snažila zasazovat o udělení křesla v Radě bezpečnosti OSN pro Brazílii a EU se také zavázala působit v zájmu usnadňování přístupu podnikatelských subjektů z Latinské Ameriky na evropské trhy. (Klom 2003)

Dle údajů z roku 2015, za rok 2014 bylo 18,54 % brazilského exportu do Evropské unie. Většinu z toho exportu tvořily zemědělské produkty a palivo a nerosty. Z Evropské unie exportuje do Brazílie manufakturní výrobky, stroje, dopravní zařízení a chemické výrobky. (Zastupitelský úřad ČR v Brasílii 2015)

V případě Venezuely se Evropská unie angažuje převážně v podpoře modernizace, decentralizace veřejného sektoru a v pomoci při budování spravedlivého a udržitelného hospodářského růstu a v boji proti chudobě a také se snaží pomoci Venezuele při postupném začlenění do světové ekonomiky. Jedním z nástrojů jsou projekty Evropské unie a také před vstupem Venezuely do MERCOSUR, přednostní přístup na trh EU bez určitých cel. (European Commission 2007)

V případě České lidové republiky je spolupráce postavena z velké části na tom, že státy Latinské Ameriky vidí v ČLR obrovskou obchodní příležitost

²⁰ V roce 2009 bylo uskupení MERCOSUR 8. největším obchodním partnerem EU.

²¹ Jednotliví členové EU, a to Francie, Německo, Velká Británie.

v budoucnu, kterou bude představovat kvůli jejímu vysokému tempu ekonomického růstu a technologickému rozvoji. Tyto státy Latinské Ameriky doufají v budoucí přístup na čínské trhy. Výrobky z Latinské Ameriky jako je káva a tropické ovoce jsou v Číně relativně nekonkurenční. Problém je v tom, že jen malý zlomek populace z obyvatel ČLR, je součástí moderní ekonomiky a má prostředky k tomu, aby mohli nakupovat západní zboží. Státy dále doufají v budoucí investice v Číně, dále v ní vidí protiváhu k USA a západnímu světu a je pro ně jako rozvojový model. (Evan 2011)

Obchod s ČLR má pro Latinskou Ameriku ale také úskalí, v 90. letech byla přibližně ¼ latinskoamerického exportu primární produkty a dnes tvoří primární produkty téměř polovinu vývozu, z důvodů čínské poptávky po těchto produktech. Vztah funguje tak, že ČLR doveze z LA primární výrobky a zpět pošle hotové výrobky, jako jsou například mobilní telefony a notebooky nebo oblečení. Tyto výrobky poté mají nízkou prodejní cenu kvůli nízkým nákladům při výrobě. V roce 2004 proto byly stížnosti z Brazílie na ČLR kvůli levným průmyslovým produktům na svých trzích. Z toho důvodu by LA státy mohly zůstat v pasti, kde budou exportovat jen primární výrobky, ve kterých je mnohem méně pracovních sil než v dalších odvětvích. Další problémem je také to, že když čínské firmy otevírají továrny v LA, dováží i vlastní pracovní sílu z ČLR a místních pracovníků najímají velmi málo pracovníků. (Pineo 2015)

Brazílie vnímala Asii jako klíč k rozvoji a měla zájem o vytvoření partnerství s takto prosperujícím regionem. Asie byla v 90. letech 20. století definována jako jedna z priorit brazilské diplomacie kvůli potenciálu ve vědě a technologiích a také kvůli možnému importu a exportu. Vzájemný vztah byl založen na spolupráci „Jih-Jih“, který spočívá na společném zájmu rozvojových zemí. Cílem bylo vytvořit rezistenci vůči rozvinutým zemím a zajistit společný hlas v mnohostranných fórech. (Pereira et al. 2011: 1-18) Pomocí ČLR rostla Brazílii komparativní výhoda vyrábět a vyvážet základní zboží, ale na úkor toho, že se zvýšil dovoz výrobků s vysokým podílem lidské práce a technologických znalostí. (Pineo 2015)

Vztahy ČLR a Venezuely jsou založeny na dodávkách komodit z Venezuely do ČLR a na přímých zahraničních investicích ve Venezuele, které se týkají

technologií, infrastruktury. ČLR také pomáhá ve Venezuele ohledně zemědělství, jelikož ČLR má velkou zemědělskou praxi a proto může Venezuele velmi pomoci, poskytuje zařízení a technologie a vypomáhá s projekty. ČLR také poskytla Venezuele satelit a s dalším satelitem poskytla technickou pomoc. ČLR investovala ve Venezuele miliony dolarů do získávání ropy. Největším problémem byla její doprava, kvůli velké geografické vzdálenosti. ČLR vypomohla s výstavbou vlastních venezuelských tankerů, aby se jí snížily náklady na přepravu a pro další usnadnění převozu ČLR vybuodovala Nikaragujský kanál. (Xulio 2012) Tyto veškeré čínské investice pomáhají Venezuele udržet se ekonomicky životaschopnou. A také podporují snahu čelit dominanci USA v regionu. (Evan 2011)

4.4. Změna pohledu vybraných států na působení ČLR v oblasti

Čínská lidová republika pomohla jak Venezuele, tak i Brazílii, v hospodářském rozvoji.

ČLR i Brazílie vytvořily strategické partnerství za účelem vzájemné pomoci a obraně zájmů rozvojových zemí, ale obě ekonomiky se rychle mění a jejich zájmy také a pro ČLR by toto partnerství mohlo být časem méně důležité než pro Brazílii. Již nyní je vztah mezi Brazílií a ČLR asymetrický. Změna bilaterálního vztahu proběhla v tom smyslu, že se Brazílii zvýšil dovoz výrobků s vysokým podílem lidské práce a technologických znalostí. ČLR se tedy stává spíše konkurentem než partnerem a pro ČLR je Brazílie převážně zdroj nerostných surovin a z toho plynou obavy o deindustrializaci Brazílie, jelikož v posledních letech její vývoz spočívá převážně na surovinách a zemědělství. (Pereira et al. 2011: 1-18) Tento jev je zřetelný na změně obchodních kompozic a ekonomických aktivitách v Brazílii. V roce 1992 tvořily výrobky v brazilském exportu 60%. V roce 2010, kdy se ČLR stala hlavním cílovým trhem, výrobky tvořily už jen 8%, sója 23% a železná ruda 43%. (Whalley et al. 2012: 707-708)

Brazílie je tedy čím dál více závislá na světových cenách, jako příklad lze uvést, když se v roce 2014 snížila celosvětová cena železné rudy, což způsobilo

nižší brazilský zisk na exportu do ČLR. Konkurentem se ale ČLR stává i na brazilském trhu. Brazilský průmysl a nátlakové skupiny, jako například Federaco da Industria do Estado de Sao Paulo, žádaly o ochranná opatření proti čínským produktům. Konkurence ČLR je i na třetích trzích, například ve Spojených státech amerických, kde se brazilský export snížil o polovinu. (Zastupitelský úřad ČR v Brasílii 2015)

V případě Venezuely, kde ČLR investovala do mnoha odvětví a poskytla ji mnoho půjček, jsou vázány obrovskými dodávkami ropy na mnoho let dopředu nebo poskytnuty v čínské měně. (Xulio 2012) Chávezova vláda například souhlasila s přijetím půjčky 20 bilionů dolarů s tím, že polovina byla přijata v čínské měně za účelem koupi 229 000 spotřebitelských výrobků od čínského výrobce Haier, aby se tyto výrobky rozprodaly mezi venezuelské obyvatelstvo. Další půjčka na podporu regionálních aerolinek byla vázána koupi letadel od čínské firmy. (Evan 2011: 85-91)

ČLR využívá v těchto zemích mnoho přímých zahraničních investic, pro zemi jako je Venezuela je to dobré k udržení životaschopnosti ekonomiky, ale přinášejí i některá úskalí. Příkladem může být, že lokální firmy jsou nahrazovány čínskými investory a zapojování do globálního trhu bude následně probíhat ve spojení s ČLR. (Jenkins 2012: 21-47)

Závěr

Tématem práce byla komparace vztahu Čínské lidové republiky a Evropské unie k vybraným státům Latinské Ameriky. Pro tuto práci byly vybrány dvě země, byla to Bolívarovská republika Venezuela a Federativní republika Brazílie. Práce byla založena na analýze z historického a z ekonomicko-politického hlediska.

V úvodu práce byly vytyčeny dva cíle. Prvním cílem bylo zhodnotit a porovnat rozdíly politických aspektů ekonomické spolupráce, které se měly zaměřit převážně na rozvojovou oblast. Rozdíly se měly zaměřit na to, na čem je vzájemná spolupráce založena, na jakých odvětvích ekonomiky, jak funguje a jaký rozdílný přístup EU a ČLR k tomuto regionu má. Druhým cílem bylo zjistit, jak se změnil pohled na působení ČLR v Latinské Americe od počátku spolupráce do současnosti.

V této práci byl důležitým faktem rozdíl mezi Evropskou unií a Čínskou lidovou republikou. Evropská unie jakožto uskupení několika států nemá zcela jednotnou zahraniční politiku a proto vytváření spolupráce, jak ekonomické, tak politické se řídí dle principů EU, to lze vidět i u prosazování regionální integrace v LA. A také ne vždy mají všechny členské státy stejný postoj, jako tomu je u Venezuely se socialismem 21. století, který směřuje proti hodnotám EU. EU se v LA, kromě obchodu, snaží prosazovat demokracii, lidská práva, hospodářský rozvoj a celkové začlenění LA zemí do světové ekonomiky. ČLR je jeden stát s jednotnou domácí a zahraniční politikou a proto navazování spolupráce s dalšími aktéry funguje na jiném principu. ČLR, jakožto komunistický stát, neprosazuje demokratické principy, jako je tomu v případě EU a proto se spolupráce se zeměmi LA zaměřuje převážně na obchodní sféru a přímé zahraniční investice v těchto zemích, a v případě Brazílie, vytváření partnerství v rámci mezinárodních organizací, aby jejich hlas byl silnější, s tím, že prosazují zájmy rozvojových zemí.

Hlavní výzkumná otázka byla, jaké jsou rozdílné politické aspekty ekonomické spolupráce EU a ČLR v Bolívarovské republice Venezuele a Federativní republice Brazílie. Z historického hlediska lze říci, že vztahy mezi EU a LA jsou dlouhodobější a tyto dva regiony (EU a LA) k sobě mají také blíž kvůli koloniálnímu období Španělska a Portugalska. Jak spolupráce s EU, tak i s ČLR,

byla do poloviny 20. století minimální a to z důvodů politické situaci ve světě a později z obav Spojených států o expanzi komunismu. V případě Brazílie měla EU výhrady na politickou nestabilitu v zemi, ale také sama EU, která v té době byla původní organizací EHS, neměla dostatečnou společnou zahraniční politiku k vytváření partnerství s dalšími státy. U Venezuely byla spolupráce do roku 2000 minimální a týkala se většinou pouze zahraniční pomoci. Problém byl v tom, že politika Huga Cháveze působila proti hodnotám EU. S čímž ovšem neměla problém ČLR, která netrvá na žádných morálních ani politických imperativech. ČLR měla problém spíše z důvodů geografické vzdálenosti a nedostatku informací o sobě navzájem, a proto Brazílie ani Venezuela neměly nejprve zájem na vzájemné spolupráci a v případě Brazílie byly ještě obavy z expanze komunismu z ČLR a proto byl rozvoj spolupráce pomalejší. U Venezuely došlo k většímu rozvoji spolupráce až s příchodem Huga Cháveze.

Doplňující výzkumná otázka zněla, jak se změnil pohled na ČLR ze strany vybraných latinskoamerických států. ČLR, byla nejprve Brazílii definována jako prioritní oblast pro spolupráci kvůli potenciálu pro brazilský export a import a dále také kvůli čínským technologiím. V průběhu let, ale došlo k obavám o ochraně brazilského trhu před levnými výrobky z Asie a s tím také souvisí to, že ČLR začala být viděna jako konkurence i na třetích trzích, zejména v USA. Od začátku spolupráce ČLR a Brazílie se snížil brazilský export do USA o polovinu a Brazílii nahradila v USA ČLR, dá se ovšem říci, že tuto ztrátu kompenzoval export do ČLR. Dále je pro Brazílii ze spolupráce s ČLR nepříznivé to, že od roku 1992 do roku 2010, kdy byla ČLR hlavním cílovým trhem brazilského exportu se změnila jeho struktura. Původně většinu exportu tvořily výrobky zpracovatelského průmyslu, nyní tuto většinu představují surové komodity a výrobky se importují z ČLR. ČLR potřebuje Brazílii k doplnění jejích rostoucích potřeb nerostných komodit a Brazílie zase ČLR k financování průmyslových a výrobních investic. Z krátkodobého hlediska je to pro Brazílii výhodné, ale dlouhodobě to může brazilskou ekonomiku spíš poškodit tím, že bude postupně docházet k její deindustrializaci a bude zaměřena ne na moderní výrobu, ale na získávání nerostných zdrojů, které sebou nesou riziku z hlediska výkyvů světových cen. Kvůli výkyvům cen komodit ve světě zavedla řada zemí LA (hlavně Chile) stabilizační

fondy, které zavádějí efektivní zdanění vývozních komodit k ochraně vlastního trhu.

Na tuto práci byla aplikována teorie realismu. V tomto případě nejvýznamnějšími aktéry v mezinárodních vztazích byly státy a jedna unie. Stát je jednotný a suverénní, toto platí v případě ČLR, Brazílie a Venezuely, u EU je to poněkud odlišné, vystupuje jako jeden aktér, ale ne ve všech otázkách vystupuje jednotně. Cílem států je přežití a zajištění bezpečnosti, toto je převážně vidět u ČLR, která se snaží zajistit si v tomto případě nerostné suroviny pro sebe a zajistit exportní trhy pro své výrobky a také se snaží zvyšovat svou moc v regionu svou diplomatickou přítomností. V případě ČLR je tedy naprosto slučitelný aspekt realismu ten, že se snaží maximalizovat své zisky a zájmy. Stejně jako u ČLR se i EU snaží zajistit svou bezpečnost, přežití, zvýšit svou moc a maximalizovat své zisky a zájmy, tím že se snaží zapojit vybrané státy do světového hospodářství a tím si zajistit trhy pro svůj export a import.

Má teorie byla o to, zda lze na rozvojovou pomoc nahlížet z humánního hlediska nebo z dalších skrytých zájmů Evropské unie a Čínské lidové republiky v oblasti Latinské Ameriky. V případě ČLR a jejích přímých zahraničních investic v regionu, které jsou ve většině případů něčím podmíněné, lze usoudit, že ve většině případů se jedná o další skryté zájmy. Přímé zahraniční investice od ČLR potřebuje Venezuela, která má velké nerostné bohatství, ale je využíváno neproduktivně. Vysoké čínské investice udržují její ekonomiku životaschopnou. Investice do těžby ropy jsou obvykle založeny na dlouholetých dodávkách ropy do ČLR. Investice do venezuelské hliníkové společnosti jsou podmíněny tím, že Venezuele dodává ČLR aluminium hluboko pod celosvětovou cenou. V odvětví zemědělství, kde ČLR pomohla Venezuele s jeho rozvojem, to bylo podmíněno tím, že Venezuela musela začít dovážet luštěniny a obiloviny pro udržení svých potravinových rezerv od čínské společnosti, nebo finanční půjčka k založení letecké společnosti byla vázána nákupem letadel u čínské společnosti. ČLR tedy poskytuje Venezuele finanční prostředky (investice) pro její hospodářskou obnovu, ale většina těchto investic je založena na nákupu produktů v ČLR a to je zase pro ČLR je to výhodné kvůli jejímu vlastnímu exportu. U Evropské unie to nemusí být tolik zřetelné. Její investice jsou převážně do rozvoje zemí, a to do oblastí snižování socioekonomických rozdílů v obyvatelstvu. Ale je zřejmé, že v tom také budou postranní úmyslu. EU potřebuje

také odbytiště pro evropské výrobky a snažila se, aby se Brazílie angažovala v organizaci MERCOSUR o snížení obchodních a ochranných cel z importu z EU.

Závěrem lze říci, že spolupráce Evropské unie a Čínské lidové republiky se zeměmi Latinské Ameriky má rozdílný charakter a jiné historické základy. Co se týče EU, tak ta se převážně snaží prosazovat své hodnoty, mimo demokracii a lidská práva také prosazování regionální integrace jako nejlepšího modelu uspořádání světa, v tomto ohledu byla spolupráce mezi EU a MERCOSUR. ČLR jde o spolupráci na ekonomické úrovni. Se svou miliardou obyvatel má velmi vysokou poptávku po přírodních zdrojích a její investice v LA směřují převážně do získávání těchto zdrojů a jejich podmínkami si zajišťuje export vlastních produktů. V porovnání s EU tedy ČLR investuje do průmyslu než do rozvoje státu jako takového.

Prameny a literatura

Literatura

Antonio, Ivan a Zerpa, Guerrero. 2014. "China and Venezuela, a True Model and Example of Mutual Respect. *China Today* Aug2014, č. 8., 46-47

Beneš, Vít. 2006. „Mercosur na cestě od rivalty k regionální integraci.“ *Problémy mezinárodní politiky očima mladých badatelů*. Praha: Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka VŠE. (7-22)

Cáceres, Brugos, Sigfrido a Ear, Sophal. "China's Natural Resource Appetite in Brazil". *Asian Journal of Latin American Studies* 2011, č. 2. (69-89) Dostupné na: <http://www.ajlas.org/v2006/paper/2011vol24no204.pdf> (4.4.2016)

Camilo Oliveira, Sílvio Parodi, Watanabe, Melissa a Gianezini, Miguelangelo. 2014. „Commercial Relations between Brazil and China in Apparel Segment: A Descriptive-Historical Analysis.“ *Business Management Dynamics* 2014, č. 5, pp. 36-48.

Cihelková, et al. 2002. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o.

Cihelková, Eva. 2001. "Vztahy EU a Latinské Ameriky: historický kontext a současný stav" *Mezinárodní politika XXV*, č. 3, 14-17

Clem S., Ralph a Maingot P., Anthony, eds. 2011. *Venezuela's Petro-Diplomacy: Hugo Chávez's Foreign Policy*. Florida: University Press of Florida.

Council of The European union. 2011. "V European Union- Brazil Summit Joint Statement Brussels, 4 October, 2011." Brusel: Council of The European union.

Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, s. r. o.

Ellis R. Evan. 2014. "The rise of China in the Americas". *Security and defense review* 2014, č. 16. Dostupné na: <https://umshare.miami.edu/web/wda/hemisphericpolicy/The%20Rise%20of%20China%20in%20the%20Americas%20-%20Evan%20Ellis.pdf> (17.4.2016)

Ellis R. Evan. 2011. "Chinese soft power in Latin America: a case study". *JFQ* 2011, issue 60. Dostupné na:

- https://umshare.miami.edu/web/wda/hemisphericpolicy/Speaker_Presentations/6LACConf-ChineseSoftPowerinLACaseStudy-Ellis.pdf (17.4.2016)
- European Commission. 2007. *Venezuela: Country Strategy Paper*. Brussels: European Commission.
- European Union. 2011. *Regional Integration and Development, Brazil - EU Dialogue on Regional Policy*. Brussels: European Commission.
- European Union. 2008. *Regional Integration and Development, The EU-Brazil Dialogue on Regional Policy*. Brussels: European Commission.
- Gallagher P., Kevin. 2010a. "China and the of Latin American industrialization". *The Frederick S. Pardee Center for the Study of the Longer-Range Future* 2010, č. 18. Dostupné na: <http://www.bu.edu/pardee/files/2010/10/18-IIB.pdf> (17.4.2016)
- Gallagher P., Kevin. 2010b. "Taking the China challenge: China and the future of Latin American economic development". *LATNO Latin American Trade Network* 2010, č. 58. Dostupné na: <http://www.ase.tufts.edu/gdae/Pubs/rp/GallagherLATN2010Nov.pdf> (17.4.2016)
- Guilhon-Albuwuerque, José-Augusto. 2014. "Brazil, China, US: a triangular relation?". *Rev. Bras. Polit. Int.* 2014, č. 57. (strany 108-120) Dostupné na: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292014000300108 (5.4.2016)
- Haibin, Niu. 2010. "Emerging Global Partnership: Brazil and China". *Rev. Bras. Polit. Int.* 2010, č. 53., 183-192
- Jenkins, Rhys. „China and Brazil: Economic Impacts of a Growing Relationship.“ *Journal of Current Chinese Affairs* 2012, č. 1, 21-47.
- Jungbauer, Radomír. 2006. "Ke vztahům mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou." *Mezinárodní politika* XXX, č. 8, 15-17.
- Kelly, Susan. „Doing Business in China and Brazil“. *Treasury and Risk* 2015, č. special report, 1-6.
- Klíma, Jan. 2015. *Dějiny Latinské Ameriky*. Praha: Lidové noviny.
- Klíma, Jan. 2003. *Stručná historie států Brazílie*. Praha: Libri.

- Klom, Andy. 2003. Mercosur and Brazil: A European Perspective. *International Affairs* 2003, č. February. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Andy_Klom/publication/227525379_Mercosur_and_Brazil_A_European_Perspective/links/55e83aad08aeb6516262fe32.pdf
- Koleski, Katherine. 2011. "Backgrounder: China in Latin America". *U.S.-CHINA ECONOMIC and SECURITY REVIEW COMMISSION*. Dostupné na http://origin.www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Backgrounder_China_in_Latin_America.pdf (17.4.2016)
- Lazarou, Elena, 2011. *Brazil and the European Union: Strategic Partners in a Changing World?*. Workingpaper 24/2011, ELIAMEP. Dostupné na: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2011/11/24_2011_-WORKING-PAPER-_Elena-Lazarou.pdf (17.4.2016)
- Maihold, Gunther. 2007. *Relations between Europe and Latin America: In Search of New Agendas and Formats*. Workingpaper 43/2007, Real Instituto Elcano. Dostupné na: http://www.realinstitutoelcano.org/documentos/WP2007/WP43-2007_Maihold_Europe_Latin_America_Agenda.pdf (16.4.2016)
- Nálevka, Vladimír. 2001. "Evropská unie a Latinská Amerika." *Mezinárodní politika* XXV, č. 3, 4-5.
- Nichols G., Elizabeth a J. Morse, Kimberly. 2010. *Venezuela*. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC.
- Pereira, Carlos a De Castro Neves, Joao Augusto. 2011. Brazil and China: South-South Partnership or North-South Competition?. *Foreign policy at Brookings* 2011, č. 26. Dostupné na: <http://www.brookings.edu/research/papers/2011/04/03-brazil-china-pereira> (22.4.2016)
- Pineo, Ronn. 2015. "China and Latin America: What You Need To Know". *Council on Hemispheric Affairs*. July 29. Dostupné na: <http://www.coha.org/china-and-latin-america-what-you-need-to-know/> (17.4.2016)
- Pšejja, Pavel, ed. 2005. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita.

Rios, Xulio. 2012. "China and Venezuela: the "perfect match?" *East Asia An International Quarterly* 2012, č. marzo. Dostupné online: http://www.igadi.org/china/2011/xr_china_and_venezuela__the___perfect_match.htm (24.4.2016)

Ríos, Xulio. 2013. "China and Venezuela: Ambitions and Complexities of an Improving Relationship." *East Asia* 2013. Dostupné na: <http://link.springer.com/article/10.1007/s12140-012-9185-0> (25.4.2016)

Univ. Estud. Bogotá. 2012. *The Sino-Brazilian relationship: Heading to cooperation or competition*. Colombia: Univ. Estud. Bogotá.

Whalley, John a Medianu, Dana. 2012. "The Deepening China-Brazil Economic Relationship". *CESifo Economic Studies* 2012, č. 59. (707-708) Dostupné na: <http://cesifo.oxfordjournals.org/content/59/4/707.abstract> (4.4.2016)

Zastupitelský úřad ČR v Brasílii. 2015. *Souhrnná teritoriální informace Venezuela*. B.m.: Zastupitelský úřad ČR v Brasílii.

Internetové zdroje

British Broadcasting Corporation. <http://bbc.com>

Central Intelligence Agency. <http://www.cia.gov>

Cable News Network. <http://cnn.com>

Evropská unie. <http://europa.eu>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <http://mzv.cz>

International Monetary Fund. <http://imf.org>

The Economist. <http://economist.com>

The Guardian. <http://theguardian.com>

The Washington Post. <http://washingtonpost.com>

Venezuela Analysis. <http://venezuelanalysis.com>

World Trade Organisation. <http://wto.org>